

Päätettävä tässä kokouksessa

§ 70

Lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

HEL 2020-013690 T 00 01 06

Päätös

Kaupunginhallitus antoi opetus- ja kulttuuriministeriölle luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi seuraavan lausunnon:

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Koulutuspoliittisessa selonteossa kuvataan Suomen myönteistä kehitystä koulutuksessa, tieteessä sekä kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa. Selonteossa tuodaan esiin, että kehitys ei voi jatkua ilman merkittäviä taloudellisia panostuksia sekä toimintatapojen ja rakenteiden uudistamista. Helsingin kaupunki yhtyy näkemykseen, mutta huomauttaa, että selonteossa ei vastata, miten tarvittavat resurssit turvataan. Yleisesti ottaen selonteossa asetetut tavoitteet ovat kannatettavia, mutta toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi ei ole määritelty riittävällä laajuudella. Tämä tarkoittanee, että selonteon toimeenpanosuunnitelmasa tehdään vielä merkittäviä valintoja ja linjavetoja. Suunnitelma tulee laatia yhteistyössä etenkin suurimpien kaupunkien kanssa, jotka toimeenpanevat merkittävän osuuden selonteon linjauksista.

Alueiden erilaiset tarpeet

Selonteossa on tunnistettu kohtuullisen hyvin koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuvaa ja keskeisiä muutostekijöitä. Selonteossa tulisi kuitenkin huomioida paremmin Suomen erilaiset alueet ja niiden mahdollisuudet toteuttaa sivistyksellisiä peruspalveluita.

Kasvukeskuksia ja muuta Suomea tulisi tarkastella erillisinä kokonaisuuksinaan, jotta niiden erilaiset toimintaympäristöt ja -edellytykset voitaisiin huomioida paremmin. Alueelliset kasvukeskukset toimivat vetureina uudistettaessa ja luotaessa kestäviä kasvatuksen ja koulutuksen rakenteita ja toimintamalleja. Jos erilaisia alueellisia tilanteita ja ratkaisuja ei huomioida, menetetään opetuksen ja koulutuksen toteuttamisesta innovatiivisuutta eikä erilaisten alueiden kasvatuksellisia ja koulutuksellisia tarpeita pystytä toteuttamaan riittävän laadukkaasti.

Muuttoliike keskittää väestöä yhä harvempiin kasvukeskuksiin ja tekee maakuntien välisistä ja sisäisistä eroista huomattavan suuria. Helsingissä vuosien 2019–2025 aikana peruskouluikäisten 7–15-vuotiaiden

nuorten määrän ennustetaan kasvavan 10 prosenttia ja 16–18-vuotiaiden nuorten 16 prosenttia. Kymmenen vuoden kuluttua näistä ikäluokista joka neljäs on vieraskielinen. Vieraskielisten oppijoiden suhteellisen suuri osuus heijastuu opin- ja koulutuspolulle ja vaatii erilaisia koko perheitä koskevia ratkaisuja. Lisäksi suuri vieraskielisten osuus vaatii jatkossakin panostuksia koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen ja segregaaation torjuntaan.

Helsingin kaupungin näkökulmasta haastavaa on, että jo nykyisin kaupungin järjestämään lukio- ja ammatilliseen koulutukseen hakeutuu runsaasti opiskelijoita muista kunnista samaan aikaan, kun Helsingissä nuorten ikäluokat kasvavat. Oppivelvollisuuden laajennuttua koulumatkojen maksuttomuus voi entisestään lisätä Helsingin vetovoimaa. Koulutuspaikkojen kasvava kysyntä saattaa jatkossa heikentää helsinkiläisten nuorten mahdollisuuksia päästä kotikaupungissa järjestettävään toisen asteen koulutukseen. Helsingissä lukioiden sisäänpääsyyn vaadittavat keskiarvot alkavat olla todella korkeita, kun kaupungin lukioihin tulee ulkopaikkakuntalaisia opiskelijoita.

Selonteossa tulisi tunnistaa myös etenkin suurimpien kaupunkien rooli innovaatio- ja elinkeinopolitiikassa ja innovaatioekosysteemien kehittämisessä. Kansainvälisen kilpailukyvyyn näkökulmasta on tarpeen kiristää tavoitetta TKI-menojen neljän prosentin osuudesta BKT:sta vuoteen 2030 mennessä. Innovaatio- ja elinkeinopolitiikka säilyy merkittävänä, etenkin suurimpien kaupunkien tehtävänä sote-uudistuksen toteutuksakin ja kunnianhimoisempi tavoite voidaan saavuttaa yhteistyössä niiden kanssa.

Yhtenäinen opinpolku

Yhtenäisen opinpolun muodostuminen varhaiskasvatuksesta korkea-asteelle on keskeinen tulevaisuuden päämäärä. Tämä vaatii nivelvaiheiden saumatonta yhteistyötä. Selonteossa keskitytään varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen sujuvan jatkumon luomiseen, mutta perusopetuksen ja toisen asteen yhteisen jatkumon vahvistaminen ja siihen liittyvät toimenpiteet puuttuvat lähes kokonaan. Vain ohjauksen vahvistaminen nostetaan esille.

Oppivelvollisuuden laajeneminen edellyttää, että myös ohjausta tarkastellaan ja toteutetaan kokonaisvaltaisesti jatkumona. Selonteossa tulisi esittää tavoite ohjauksen kansalliselle kehittämiselle, joka tarkastelee ohjausta yli koulutusrajojen monihallinnollisena ja moniammatillisena yhteistyönä. Ohjauksen tavoitteena tulee olla oppijan urasuunnittelutaitojen kehittymisen tukeminen. Urasuunnittelutaitojen kehittyessä oppija rakentaa omaa opinpolkuaan, urapolkuaan ja elämänpolkuaan.

Nykyinen yhteishakujärjestelmä ei tue joustavaa, yhtenäistä opinpolun suorittamista. Lukioihin tulisi olla jatkossa mahdollisuus hakeutua myös syksyisin joustavan haun periaatteita noudattaen kuten ammatilliseen koulutukseen. Toteutuksen pitäisi perustua henkilökohtaistamiseen eli oppijan tavoitteiden, urasuunnitelmien ja aikaisemmin hankitun osaamisen perusteella tehtävään suunnitelmaan osaamisen hankkimiseksi. Hyötynä olisi, että jo hakeutumisvaiheessa selvitetään tarvittavat tukitoimet ja riittävät kielelliset, matemaattiset ja digitaaliset valmiudet sekä tietyissä tapauksissa terveydentilavaatimukset opintojen suorittamiseksi.

Osaamistarpeet ja koulutuksen tarjonta

Helsingin tilanne eroaa muusta Suomesta väestön lisäksi koulutuksen toimijakentältään ja osaamistarpeiltaan. Muuhun Suomeen verrattuna Helsingissä on kaupungin omien oppilaitosten lisäksi kymmeniä yksityisiä ja valtion oppilaitoksia. Työelämän muutos kytkeytyy tiiviisti Helsingin erityispiirteisiin ja kaupungin moninaisuuteen. Kaikki työpaikat eivät enää edellytä suomen tai ruotsin kielen osaamista, joka on tärkeää huomioida koulutuksen järjestämisessä ja laajemminkin sivistyspalveluissa. Helsingissä vieraskieliset ihmiset voivat työllistyä ja sivistyä muilla kuin kotimaisilla kielillä, erityisesti englannin kielellä.

Helsingin ja Uudenmaan perus- ja toisen asteen koulutus on Suomen saavutettavinta, mikäli asiaa katsoo oppilaitosten sijainnilla. Saavutettavuutta haastaa kuitenkin koulutuksen kasvava tarve. Tällä hetkellä Suomen toisen asteen koulutuksesta noin 13 % järjestetään Helsingissä ja tähän osuuteen kohdistuu kasvupaineita: oppivelvollisuuden laajentamisen voidaan olettaa nostavan ulkopaikkakuntalaisten nykyistä 30 prosentin osuutta ja jo tällä hetkellä Uudellamaalla on yksi heikoimmista tilanteista ammatillisen koulutuksen aloituspaikoista suhteessa 16-vuotiaiden ikäluokkaan (VM, Peruspalveluiden tila 2020).

Heikko koulutustarjonta tilanne jatkuu alueella toisen asteen jälkeen, koska korkeakoulupaikkoja on suhteellisesti liian vähän. Uusia ylioppilaita ja hakijoita on Uudellamaalla koko Suomen osuuksista kolmasosa, mutta paikkoja koko maan kapasiteetista ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa on vain neljäsosa. Selonteossa esitetty korkeakoulupaikkojen lisäys tulisikin kohdentaa pääasiassa pääkaupunkiseudulle.

Ammattitaitoisen henkilöstön saatavuuden suhteen Helsingin ja pääkaupunkiseudun haasteet ovat omaa luokkaansa. Esimerkiksi vuoteen 2030 mennessä pääkaupunkiseudulle tarvitaan 5000 uutta korkeakoulutettua varhaiskasvatuksen työntekijää, jotta varhaiskasvatusta voidaan tarjota riittävästi ja varhaiskasvatustilain mukaisesti. Siksi on erityisen tärkeää, että valtio, opetus- ja kulttuuriministeriö ja pääkaupunki-

seudun korkeakoulut sekä kaupungit lisäävät yhdessä aloituspaikkoja, täydennyskoulutusmahdollisuuksia sekä muutoin laajalti toimenpiteitä, joilla saadaan riittävä suomen- ja ruotsinkielinen varhaiskasvatuksen henkilöstö pääkaupunkiseudun päiväkoteihin. Työvoimapulaa pääkaupunkiseudulla on myös mm. rakennus- ja tekniikan alan tehtävissä aina asiantuntijoista työntekijöihin, laajasti sosiaali- ja terveydenhuollon alalla, ohjelmisto- ja sovellussuunnittelussa, erityisopetuksessa, kuljetusalalla sekä lisäksi useissa palvelualan tehtävissä, kuten siivous- ja keittiöalan töissä.

Valtion ohjaus ja digitalisaation hyödyntäminen

Selonteossa todetaan, että valtionohjauksen keskeisiä ohjausmuotoja ovat normi-, resurssi- ja informaatio-ohjaus. Näitä täydentävät hankeohjaus, etu- ja jälkikäteinen valvonta sekä arviointi. Selonteossa esitetään useassa kohdassa valtakunnallisesti toteutettavia toimenpiteitä, joissa on keskitettyä seurantaa ja arviointia. Tästä tulee vaikutelma, että valtakunnan tasolla halutaan määritellä ja ohjata nykyistä enemmän kuntien toimintaa. Liian tiukalla keskitetyllä ohjauksella saatetaan heikentää erilaisten alueiden ja kuntien tarpeista lähtevän koulutuksen laatua ja innovatiivisuutta, vaikka tavoitellaankin yhtenäistä laatua.

Keskitettyä seurantaa ja arviointia suunniteltaessa on otettava huomioon, että Suomen kuntien käytössä olevat voimavarat perusopetuksen kehittämiseen ja toteuttamiseen vaihtelevat suuresti. Samoin nykyinenkään ammatillisen koulutuksen sääntely (opintovuodet, tutkintojen järjestämisluvat) ei palvele erilaisten alueiden tarpeita koulutuksen osuvuuden, dynaamisen työelämäyhteistyön sekä koulutus- ja työelämätarpeiden ennakoinnin näkökulmasta.

Koulutuksen tietoperusteisen johtamisen kehittämisessä opetus- ja kulttuuriministeriön rooli on keskeinen. Valtakunnan ja kunnan tasolla tarvitaan yhteensopivia tietojärjestelmiä. Kansallisella tasolla toteutettava tiedonhallinnan viitekehys, jossa saadaan yhtenäinen tietopohja niin valtakunnalliseen kuin kunta- ja aluetason työhön parantaa koulutuksen vaikuttavuuden ja laadun seurantaa, johtamista sekä kehittämistä. Mahdollisuus hyödyntää oppimisanalytiikkaa ja AI-osaamista tulee olla kaikkien opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ulottuvilla. Toimenpiteet tulee priorisoida ja saada mahdollisimman pikaisesti kaikkien maksuttomaan käyttöön esimerkiksi oppivelvollisuuden valvontaan liittyen. Lisäksi valtakunnallisessa digitaalisten ratkaisujen kehitystyössä on tärkeää huomioida jo käynnissä tai rakenteilla olevat palvelut, jolloin valtakunnalliset panostukset tukisivat paikallisesti tärkeiksi nähtyjä kehitystarpeita.

Selonteossa esitetään digitaalisen palveluekosysteemin rakentamista, mutta konkreettiset ratkaisut jäävät avoimeksi. Opetuksessa ja ohjauksessa olisi hyödynnettävä sellaisia digitaalisia oppimisympäristöjä, jotka rikastuttavat oppimista ja tekevät oppijalle oman oppimisprosessin näkyväksi. Myös oppijoiden yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen kokemus ovat tärkeitä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tekoälyn ja data-analytiikan parempi hyödyntäminen sekä oppijoiden ja opettajien taitojen vahvistaminen olisi tarpeen nostaa selonteon keskeiseksi tavoitteeksi kaikissa koulumuodoissa. Älykkäässä oppimisympäristössä datan ja tekoälyn keskeinen käyttökohde on syrjäytymisen ehkäiseminen, jolla edistetään oppijoiden hyvinvointia tunnistamalla varhaisen tuen tarve sekä mahdollistamalla oppimisen ohjaus matalalla kynnyksellä. Ajantasaista viestintäteknologiaa tulisi hyödyntää myös moninainen oppilaitosten ja oppijoiden huoltajien välisessä vuorovaikutuksessa.

Kestävä kasvatus

Selonteosta puuttuu konkreettisia ratkaisuja luvun 4 tilannekuvassa esitettyyn ympäristön tilaan ja ekologisen katastrofin torjumiseen. Tilannekuva tunnistaa, että kiertotalouden ja hiilineutraaliuden edellyttämiin ratkaisuihin tarvitaan yhä enemmän luonnontieteiden ja teknologian osaamista. Helsingin kaupunki pitää teemaa erittäin tärkeänä ja läpileikkaavana tulevaisuuden kasvatuksessa ja koulutuksessa. YK:n Agenda 2030 hyödyntämällä selontekoon voitaisiin nostaa laajempaa ja kunniahimoisempaa näkökulmaa. Teema edellyttää opettajankoulutuksen, opetuksen sisältöjen ja painotusten sekä koulutusohjelmien uudelleentarkastelua.

Hyvinvoinnin näkökulmien täsmentäminen ja kasvu ympäristön huomiointi

Koulutuspoliittisen selonteon keskeisenä tavoitteena on, että lapset ja nuoret voivat hyvin. Selonteossa tuodaan lukuisissa yhteyksissä esille laaja hyvinvoinnin käsite, joka olisi tärkeää kuitenkin konkretisoida sosiaalisten, fyysisten ja psyykkisten osatekijöiden näkökulmista. Käsitteen konkretisointi on tärkeää siksi, että yleinen hyvinvoinnin lisääntyminen voi samanaikaisesti pitää sisällään lukuisia kielteisiä trendejä ja kasautuvaa hyvinvointivajetta.

Lisäksi selonteossa tulisi tunnistaa, että hyvän formaalin koulutuksen rinnalla suomalaisen lasten ja nuorten kasvu ympäristön erityinen vahvuus on harrastamisen, nuorisotyön sekä kouluyhteisön ulkopuolisen nuorten omaehtoisen aktiivisuuden arvostaminen ja tuki. Kansalaisyhteiskunnan, osallisuuden ja luottamuksen vahvistaminen tulee näkyä koulutuspolitiikassa myös käytännön tekoina. Suomalainen nuorisotyö

sekä lapsi- ja nuorilähtöinen harrastustoiminta ovat vahvan formaalin koulutusjärjestelmän rinnalla menestystekijöitä ja hyvän kasvuympäristön rakentajia, joiden arvo formaalin koulutusjärjestelmän rinnalla tulee tunnistaa sivistyksen ja hyvinvoinnin rakentajina.

Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Selonteossa on asetettu kunnianhimoinen tavoitetila saada suomalaisten koulutus- ja osaamistaso maailman kärkeen. Selonteossa tulisi kuitenkin korostaa vahvemmin sitä, että kasvatuksen ja koulutuksen sivistystavoite elää ajassa ja mahdollistaa siten yhteiskunnan uudistumisen ja yhteisen hyvinvoinnin. Tavoitetilana tulisi näkyä selkeästi kasvatuksen ja koulutuksen keskeinen merkitys kestävän tulevaisuuden ja demokraattisen ja moninaisuutta arvostavan yhteiskunnan rakentumisessa. Oppijat tulisi nähdä nyt esitettyä enemmän aktiivisina toimijoina ja voimavarana. Koulutuksen ja tutkimuksen visioissa vuoteen 2040 tulisi näkyä vahvemmin tulevaisuudessa tarvittava innovatiivinen ja luova oppiminen sekä osaaminen sekä näiden kehittäminen. Innovaatiot ja innovatiiviset ratkaisut mainitaan, mutta niitä ei ole nostettu keskeisiksi osaamistavoitteiksi selonteossa.

Eriarvoistumiskehityksen pysäyttämisen ja oppijoiden tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden varmistaminen ovat kannatettava perusta tavoitetilalle. Kasvatus ja koulutus tulee nähdä joustavana jatkumona eri koulutusmuotojen välillä. Visiossa tulisi ottaa vieläkin laaja-alaisemmin esille hyvinvointia ja oppimista tukevat tekijät kuten kulttuurin ja liikunnan merkitys.

Visiossa korostuu akateeminen osaaminen. Tutkimusten mukaan sosiaalis-emotionaaliset taidot ovat keskeisiä tulevaisuudessa tarvittavia taitoja niin työelämässä kuin yhteiskunnassa. Ne puuttuvat selonteosta.

Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen merkitys lapsen kokonaisvaltaisen oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin perustana on tunnistettu selonteossa selkeästi. Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus muodostavat selonteossa yhteisen kokonaisuuden.

Selonteossa todetaan, että varhaiskasvatuksella on erityisen vaikuttava merkitys vaikeista oloista tuleville lapsille. Varhaiskasvatuksen eriarvoisuutta ehkäisevä vaikutus tunnistetaan hyvin. Varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nousun tulee toteutua tasaisesti, jotta lasten välisiä osaamiseroja on mahdollista tasata jo ennen koulun alkua.

Varhaiskasvatuksen osittaisen maksuttomuuden kehittämistä on kannatettavaa jatkaa varhaiskasvatukseen osallistumisen lisäämiseksi. Tämä edellyttää kuntatalouden riittävän rahoituksen turvaamista, mutta se ei toteudu ainoastaan hankkeilla tai erillisrahoituksella. Rahoitusjärjestelmän kokonaisvaltaisen kehittämisen yhteyteen tulee kirjata varhaiskasvatuksen osittaisen maksuttomuuden takaaminen. Yhtenäinen laatutyö rahoitusjärjestelmän ja lainsäädännön uudistuksen pohjaksi on kannatettava. Tällä on merkitystä myös yhtenäisen opinpolun kehittämisen näkökulmasta.

Selonteon tärkeä tavoite on, että jokainen lapsi saa maailman parasta varhaiskasvatusta lähipalveluna. Kunnilla tulee olla yhtenäinen käsitys siitä, mitä lähipalvelulla tarkoitetaan. Se voidaan tulkita fyysisenä lähipalveluna (esimerkiksi varhaiskasvatuspaikan saa läheltä kotia) tai esimerkiksi lapsen tarvitseman tuen järjestymistä entistä joustavammin jokaiseen päiväkotiin. Lähipalvelun toteutuminen lähellä kotia ei kuitenkaan takaa segregaatiokehityksen hidastumista, mikäli samalle alueelle on keskittynyt esimerkiksi heikomman sosioekonomisen aseman omaavia perheitä, joiden lapset sijoittuvat samaan päiväkotiin.

Yhteistyö ja palveluohjaus neuvolan ja muiden lapsiperheiden palveluiden kanssa on merkittävää lapsen ja perheen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Se ei saa vähentyä sote-uudistuksen myötä tulevaisuudessa. Varhaiskasvatuksessa on tarve samankaltaiseen yhteisölliseen oppimisen ja kasvun edistämiseen kuin muissakin koulutusmuodoissa, joissa on oppilashuollon palvelut.

Selonteossa mainittu yhteinen osaamista turvaava ja opettajankoulutusta kehittävä foorumi on kannatettava riittävän ja osaavan työvoiman saamiseksi.

Selontekoon on kirjattu, että jokaisella lapsella on käytettävissään asianmukaiset laitteet digitaalisen oppimisen mahdollistamiseksi. Digitaalisten laitteiden sekä laitekannan, verkon ja ohjelmistojen ylläpito vaativat kunnilta jatkuvaa taloudellista panostusta, johon tulee kohdentaa resursseja.

Perusopetus

Perusopetuksen lainsäädännön uudistaminen on tärkeää, jotta toiminnan kehittäminen tulevaisuuden tarpeita vastaavaksi on mahdollista. Selonteossa ei kuitenkaan ole konkreettista tavoitetilaa tai toimenpiteitä, miten ja mihin suuntaan lainsäädäntöä muutetaan. Nykyinen lainsäädäntöpohja on tehty 1990-luvulla ja toimintaympäristö on muuttunut sen jälkeen merkittävästi.

Lainsäädännössä tulisi ottaa huomioon muun muassa oppivelvollisuuden laajentumisen vaikutukset perusopetuksen päättövaiheeseen, jotta mahdollistetaan kaikille oppijoille joustavat opinpolut perusopetuksesta toiselle asteelle. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa perusopetuksen suorittamisen kestoon joustavuutta 8-10 vuoteen ja osittaisen opiskelun mahdollistamista myös toisella asteella. Tämä takaisi joustavampia opinpolkuja erilaisille oppijoille. Lainsäädännössä tulee edelleen säilyttää kuntien päätäntävalta palvelujen toteuttamisessa.

Tällä hetkellä perusopetuksessa on 20 oppiainetta sekä lisäksi valinnaisia oppiaineita. Tämä pirstaloi helposti oppimisen kokonaisuudet. Selonteossa voisi rohkeasti linjata uudistusta tuntijaon perustaksi, jotta opetus vastaisi tulevaisuudessa laaja-alaista, tieteenalat (oppiainerajat) ylittävää osaamista, tietoja ja taitoja.

Rahoituksen lainsäädännön uudistaminen, jossa huomioidaan kuntien eriytyvät olosuhteet, on kannatettavaa, kun siihen sisällytetään myös positiivisen erityiskohtelun rahoitus. Rahoituksen tason nostaminen ja erillishankkeiden vähentäminen lisäävät kuntien mahdollisuutta pitkäjänteisempään suunnitteluun ja koulutuksen toteuttamiseen.

Helsingissä oppilasmäärä kasvaa ja haasteena on alueellinen segregatio, vieraskielisten oppilaiden määrällinen kasvu sekä erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden suuri määrä. Valtakunnan tasolla on tärkeää turvata oppilasmäärien vähenemisestä syntyvien säästöjen kohdentaminen täysimääräisesti perusopetuksen tarpeisiin kasvukeskuksissa.

Valtakunnallisten laatutavoitteiden laatiminen on kannatettavaa ja niiden laatimiseen tulee ottaa perusopetuksen järjestäjät laajasti mukaan. Laatutyö ei kuitenkaan saa johtaa liian tiukkaan normitukseen, sillä liian keskitetyt ratkaisut eivät huomioi paikallisia tarpeita ja erityispiirteitä.

Selonteossa tulisi olla konkreettisempia toimenpiteitä tulevaisuuden osaamisen vahvistamiseen ja luoda rakenteita, joiden avulla kaikkien, hyvin sekä heikommin menestyvien oppijoiden potentiaali saadaan näkyville oppilaan taustasta riippumatta. Selonteosta puuttuu kokonaan konkreettiset toimenpiteet matemaattis-luonnontieteellisten oppimistulosten parantamiseen. Samanaikaisesti yhteiskunta muuttuu ja monimutkaistuu sekä arjen teknologian osaamisen merkitys kasvaa.

Toinen aste

Selonteossa tarkastellaan lukio- ja ammatillista koulutusta erillisinä, mutta toisaalta kannustetaan koulutuksen järjestäjiä yhdistämään koulutuksia. Oppivelvollisuuden laajentuminen ja työelämän murros edellyttävät lukio- ja ammatillisen koulutuksen uudistamista. Lukiolaisilla pitäisi olla mahdollisuus valita ammatillisen koulutuksen opintoja ja am-

matillisen koulutuksen opiskelijoilla tosiasiallinen mahdollisuus opiskella yleissivistäviä opintoja. Opiskelijan tulisi voida valita koulutusta oman potentiaalinsa mukaan, jolloin koulutusmuodosta tai suoritettavasta tutkinnosta riippumatta kurssitarjotin voi olla laajempi kuin vain lukion, tutkinnon tai osa-tutkintojen tarjotin. Helsingin kaupungin oppilaitoksille on rakenteilla lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja vapaan sivistystyön opintoja yhdistelevä yhteinen verkko-opintoalusta, joka mahdollistaa yksilöllisemmät opintopolut eri koulutusmuotojen oppijoille.

Ammatillisessa koulutuksessa on paremmin tunnistettava opiskelijat, jotka mahdollisesti tavoittelevat siirtymistä korkea-asteen opintoihin ja ohjattava heidät tehokkaammin opintoihin, jotka vahvistavat korkea-asteelle siirtymiseen vaadittavaa osaamista. Tämä edistäisi kansallista tavoitetta koulutustason nostosta. Lisäksi korkea-asteen opintoja on tuotava lähemmäksi toisen asteen opiskelijoita koulutusasteiden yhdistelmällä. Tästä esimerkkinä on Myllypuroon rakentuva Stadin ammattija aikuisopiston, Helsingin kielilukion ja Metropolia ammattikorkeakoulun yhteinen kampus, jossa opiskelijalle mahdollistuu lukio-opintojen, ammatillisten opintojen sekä korkeakouluopintojen yhdistäminen.

Selonteossa tuodaan esiin maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden perustaitojen vahvistamisen ja kielitaidon kehittymisen tukeminen vain ammatillisessa koulutuksessa. Myös lukiokoulutuksessa tarvitaan näitä toimenpiteitä, sillä Helsingissä on lukioita, joiden opiskelijoista 30 % puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia.

Selonteossa tavoitellaan, että vähintään 50 % nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon vuonna 2030. Toimenpiteeksi esitetään ulkomaalaisten opiskelijoiden osuuden kasvattamista korkeakoulujen tutkinto-opiskelijoista 15 prosenttiin. Selonteosta ei selviä, tarkoitetaanko ulkomaalaisilla nimenomaisesti korkeakoulututkinnon suorittamiseksi maahan muuttavia ulkomaalaisia vai alueiden muuta ulkomaalaistaustaista väestöä vai sekä että. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää joka tapauksessa nykyistä vahvempaa yhteistyötä kaikilta eri koulutustoimijoilta. Ulkomaalaisten/ulkomaalaistaustaisten saaminen korkeakoulutukseen on tärkeää etenkin Helsingissä ja muualla pääkaupunkiseudulla, koska puolet ulkomaalaistaustaisesta väestöstä asuu pääkaupunkiseudulla. Esitetyn tavoitteen saavuttamiseksi panostukset pääkaupunkiseudulle ovatkin välttämättömiä.

Selonteossa tuodaan esiin, että koulutuksen toteuttamisen seuranta lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa vahvistetaan. Selonteossa jää kuitenkin avoimeksi, mitä seurannan toteuttaminen käytännössä tarkoittaisi. Tavoitellaanko laajempaa raportointivelvollisuutta vai esimerkiksi sähköisiä valtakunnallisia järjestelmiä, joiden avulla opiskelijat ja oppilaitosten henkilökunta voisivat paremmin seurata

opiskelijoiden opintojen etenemistä ja annettua tukea. Jos seurannalla tarkoitetaan ammatilliseen koulutukseen esitettyä ajatusta tietystä lähiopetuksen määrästä/ osaamispisteistä, tämä olisi selkeästi ristiriidassa osaamisperusteisuuden kanssa ja toisi keskiöön aikaan sidotun opetuksen.

Selonteossa todetaan, että ammatillisen koulutuksen henkilökohtaistamista kehitetään jatkossa huomioiden ammatillisen koulutuksen luonteeseen soveltuva positiivisen diskriminaation malli. Epäselväksi jää, mihin muuhun kuin rahoitusmekanismiin (nykyistä suurempaan perusrahoituksen korotukseen erityistä tukea saavista opiskelijoista) tässä viitataan.

Selonteossa esitetään, että lukiokoulutuksen rakenteita ja sisältöjä kehitetään huomioiden ihmisten ja yhteiskunnan sivistystarpeet. Hyvinvoinnin ja opintoihin sitoutumisen kannalta on oleellista, että opiskelijalla on mahdollisuus vaikuttaa omiin opintoihinsa ja valita nykyistä suurempi osa opinnoistaan omien tavoitteidensa mukaisesti. Opintojen valinnan mahdollisuuksiin liittyy erityisen koulutustehtävän lukiot ja niiden merkittävä rooli kansallisesti laadukkaana opetuksen kehittämisessä. Selonteossa olisikin huomioitava erityisen koulutustehtävän lukioiden merkitys koulutusjärjestelmässä ja niiden rahoituksen varmistaminen riittävälle tasolle. Selonteossa ei myöskään huomioida hyvin edistyvien opiskelijoiden yksilöllisten opintopolkujen tukemista esimerkiksi mahdollisuutena edetä opinnoissa nopeasti. Suomalaisen yhteiskunnan ja kilpailukyvyn kannalta on keskeistä, että kaikki oppijat voivat edetä opinnoissaan tavoitteidensa mukaisesti ja saavuttaa oman potentiaalinsa.

Selonteossa ei mainita ylioppilastutkinnon kehittämisen tarvetta suhteessa toimintaympäristön muutoksiin. Ylioppilastutkinnon kansainvälisesti arvostettu asema on tärkeä, jotta yo-tutkinnon suorittajat voivat hyödyntää tutkintotodistusta myös kansainvälisissä korkeakouluhauissa. Lisäksi opiskelijoilla tulisi olla mahdollisuus suorittaa englanninkielinen ylioppilastutkinto. Englanninkielisten opiskelumahdollisuuksien lisääminen Suomessa tukee nuorten kansainvälistymismahdollisuuksia ja edistää kansainvälisten osaajien hakeutumista Suomeen. Ylioppilastutkinnon kirjoitettavia aineita tulisi tarkastella muun muassa vieraiden kielten näkökulmasta ja mahdollistaa esimerkiksi kiinan kielen kirjoittaminen.

Selonteossa tuodaan hyvin esiin lukio- ja ammatillisen koulutuksen ja työelämän kumppanuuden syventäminen koulutuksen osuvuuden ja laadun parantamiseksi. Yhteistyö edistää merkittävästi opiskelijoiden näköaloja, työelämävalmiuksia, urasuunnittelutaitoja sekä sitoutumista opintoihin. Työelämäyhteistyö selventää opintojen merkitystä ja suju-

voittaa korkea-asteelle siirtymistä. Tulevaisuuden työelämässä suuri osa ihmisistä työskentelee yrittäjinä ja yrittäjään rinnastettavissa olevissa työsuhteissa. Selonteon työelämän muutoksiin varautumisen toimenpiteissä ei tätä huomioida eikä toimenpiteissä huomioida yrittäjyysvalmiuksien lisäämistä.

Korkeakoulut

Selonteossa tähdätään korkeakoulutettujen osuuden nostamiseen, sujuvampaan siirtymiseen toiselta asteelta korkeakoulutukseen, korkeakoulutuksen ja tutkimuksen yhteyden tiivistämiseen ja korkeakoulujen kansainvälistymiskehityksen vahvistamiseen muun muassa nostamalla ulkomaalaisten opiskelijoiden osuutta. Helsingin kaupunki pitää näitä kaikkia tavoitteita hyvin kannatettavina. Selonteossa tulisi kuitenkin määritellä tarkemmin keinot ja toimenpiteet näiden tavoittelemiseksi.

Osaajavaje uhkaa heikentää Suomen kilpailukykyä tilanteessa, jossa tulisi luoda pitkäjänteisesti uutta kasvua ja liiketoimintaa. Helsinki tukee selonteon linjausta, että vähintään puolet nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon. Selonteossa on tunnistettu hyvin, että vuosittain monikertainen joukko hakee korkeakouluihin paikkoihin nähden. Tämä ei kuitenkaan ole tilanne koko maassa ja kaikilla aloilla, vaan hakijajoukko keskittyy erityisesti pääkaupunkiseudulle ja tietyille aloille. Esimerkiksi vuonna 2018 pääkaupunkiseudulle kohdistui 35 % koko maan hakijoista mutta alueella oli vain 26 % korkeakoulupaikoista. Lisäksi jotkin alat kärsivät työvoimapulasta ja niihin edelleen kohdistuu paineita esimerkiksi mitoituksien tiukentamisen myötä. Esimerkiksi lääkärin, sosiaalityöntekijän ja varhaiskasvatuksen opettajien aloituspaikkoja tulee lisätä, jotta lakisääteisten tehtävien hoitamiseen riittää henkilökuntaa etenkin pääkaupunkiseudulla. Aloituspaiikkojen lisäksi jatkuvan oppimisen joustavaa tarjontaa tulee lisätä.

Myös kansainvälisten osaajien houkuttelu on kannatettavaa. Selonteossa ei avata, miksi korkeakoulujen ulkomaalaisten opiskelijoiden osuus tulisi olla juuri 15 prosenttia. Osuuden eteen tulisi lisätä, että se on vähintään tämän verran. Helsingin kaupunki haluaa myös kiinnittää huomion siihen, että tavoitteeseen pääseminen ja opiskelijoiden integroiminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään ei onnistu vain Talent Boost-ohjelman kautta, vaan lisäksi vaikuttavia toimenpiteitä tulee edelleen kehittää erityisesti niiden alueiden kanssa, joihin kansainväliset opiskelijat ja osaajat keskittyvät. Suomalaisiin korkeakouluihin tulee myös luoda uskottava tenure track kansainvälisille tutkijoille sekä lisätä professuuri- ja tutkijapaikkoja.

Kansainvälisten osaajien houkuttelussa on myös tärkeää, että suomalaiset korkeakoulut pärjäävät kansainvälisissä rankingeissa. Selonteos-

sa tulisikin linjata, että korkeakouluille asetetaan myös laatutavoite. Riittävän laajat osaamiskeskittymät, joissa tarjotaan laadukasta opetusta ja hyvät edellytykset tutkimukselle, houkuttelevat kansainvälisiä huippuosaajia todennäköisemmin kuin pirstaleinen korkeakoulukenttä. Selonteossa tulisi paremmin huomioida, että Suomen kokoisessa maassa voi olla vain muutama kansainvälisessä vertailussa menestyvä tutkimusyliopisto. Toimenpiteet ja resurssit tulisi keskittää tukemaan niiden menestymistä tutkimuksessa sen sijaan, että kaikki suomalaiset korkeakoulut jäävät kansainvälisessä kilpailussa jälkeen.

Korkeakoulujen toimintamallien ja –rakenteiden uudistamisessa tulee huomioida myös rahoituksen kehittäminen. Korkeakouluille tulisi luoda enemmän kannustimia erityisesti liittyen työelämän tarpeisiin vastaamiseen. Kannustimia tulisi luoda erityisesti uuden tiedon siirtämiseen työelämän ja elinkeinoelämän käyttöön ja lisäksi yrittäjyyspalvelut voitaisiin huomioida osana korkeakoulujen rahoitusperusteita. Tämä tarkoittaisi, että korkeakoulut saisivat rahoitusta esimerkiksi yrittäjyyskoulutukseen, TKI-yhteisöpalveluihin yritysten kanssa ja innovaatioiden kaupallistamiseen. Myös korkeakoulujen kyky integroida opiskelijoita työelämään tulee näkyä rahoituksessa jatkossakin ja kansainvälisten opiskelijoiden integroiminen voitaisiin huomioida erikseen.

Tiede ja tutkittu tieto

Selonteossa asetetaan tavoitteeksi, että julkinen tutkimusrahoitus kannustaa myös yksityisen sektorin investoimaan osaamiseen ja TKI-toimintaan ja TKI-panostukset nousevat neljään prosenttiin BKT:sta vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi Suomesta halutaan innostava paikka tehdä tutkimusta ja tutkimusympäristöt ovat maailmanluokkaa. Nämä tavoitteet ovat erittäin kannatettavia ja Suomen kilpailukyvyn kannalta tärkeitä. Olisi toivottavaa, että selonteossa määriteltäisiin tarkemmin keinot ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Viittaaminen TKI-tiekartan toimeenpanoon ei ole riittävää, sillä tiekartassakaan ei ole tunnistettu tarpeeksi konkreettisia toimenpiteitä.

TKI-vaikuttavuuden ja intensiteetin nostamisessa tulisi huomioida etenkin alueiden korkeakoulujen, kaupunkien ja yritysten yhteistyö innovaatioekosysteemien kehittämiseksi ja muun muassa kansainvälisesti houkuttelevien kokeilu- ja kehittämissympäristöjen synnyttämiseksi. Tässä keskeinen rooli on suurimmilla kaupungeilla, jotka voivat tukea TKI-toimintaa esimerkiksi avaamalla omia toimintojaan kokeiluille, innovatiivisilla hankinnoilla, osallistamalla innovaatiopalveluiden synnyttämiseen sekä yhteisillä TKI-hankkeilla. Valtion tulisi tunnistaa kaupunkien fasilitoiva rooli paremmin ja sitoutua sen ja kaupunkien innovaatio- ja elinkeinopolitiikan tukemiseen muilla instrumenteilla, kuten pitkäkestoisilla kasvusopimuksilla.

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

F10680001200062637

Alv.nro

F102012566

Selonteossa todetaan myös, että tutkittavaa tietoa hyödynnetään tehokkaasti eri sektoreilla. Tärkeää on huomioida oppimisen ja hyvinvoinnin näkökulmat sekä tulosten käytettävyys opetustointa kehitettäessä.

Vapaa sivistystyö

Selonteossa todetaan, että vapaa sivistystyö lisää ihmisten osaamista ja hyvinvointia ja tukee yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat merkittäviä toimijoita maahanmuuttajien kouluttajina.

Vapaan sivistystyön rahoituksen tulee pysyä ennakoitavana, kuten selonteossa todetaan, mutta siinä tulee huomioida kasvukeskusten lisääntyvät sivistystarpeet ja vapaan sivistystyön rooli maahanmuuttajataustaisen väestön koulutuksessa. Jos rahoitus ei ota riittävästi huomioon demografisia muutoksia, se johtaa suurten kaupunkien rahoituksen suhteellisen osuuden pienenemiseen. Selonteossa tuodaan hyvin esiin se, että vapaan sivistystyön toteuttama aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutus on alirahoitettua. Tällä hetkellä siihen tarkoitettu korotettu valtionosuus kattaa vain pienen osan koulutustarpeesta.

Rahoitus ei kata lainkaan maahanmuuttajia, joiden kotoutumisaika on jo päättynyt, vaikka vapaan sivistystyön koulutus sopisi hyvin pitkään Suomessa oleskelleille, mutta vailla luku- ja kirjoitustaitoa jääneille henkilöille. Tähän kohderyhmään kuuluvat erityisesti kotiäidit. Vapaan sivistystyön opiskelijoille pitäisi myös tarjota moniammatillista tukea ja opinto-ohjausta. Tarve lisääntyy maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden määrän kasvaessa.

Selonteossa tuodaan esiin vapaan sivistystyön laaja-alainen hyvinvointivaikutus. On tärkeää, että vapaa sivistystyö tunnustetaan jatkossakin oleelliseksi osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää ja samanlaiseksi koko kansan sivistyslaitokseksi kuin kirjastot.

Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Aikuisväestön osaamisen kehittäminen jää selonteossa vajavaiseksi, vaikka se toisen asteen tehtäväksi tunnustetaan. Puute on sikäli ristiriitainen, että monet selonteossa esitetyistä toimenpiteistä kohdistuvat ammatilliseen koulutukseen, jossa valtaosa opiskelijoista on katsottavissa aikuisopiskelijoiksi.

Jatkuvaa oppimista ei voida nähdä ainoastaan lyhytkestoisena osuudesta täydentävänä kouluttautumisena. Työelämän muutoksen myötä kyseessä on usein kokonaan uuden ammatin hankkiminen, joka ei aina

onnistu nopeasti. Täydennyskoulutuksen lisäksi selonteossa tulisi huomioida uudelleen koulutuksen tarve. Työttömien uudelleen koulutuksessa tulisi pyrkiä kunnianhimoisempaan työelämäyhteyteen. Huomattavasti nykyistä useammin koulutusohjelmissa tulisi olla mukana rekrytointiin tähtääviä työnantajia. Ilman yksilöityjä rekrytointiin tähtääviä työnantajia koulutus johtaa liian usein yksilön kannalta työttömyyden jatkumiseen opintojen jälkeen.

Muunto- ja pätevyitysmiskoulutusta tulee kehittää joustavammaksi. Tarvitaan uralla kehittämiseen ja uraohjaukseen hallintorajat ylittäviä yhteisiä toimenpiteitä osana kestävästä työllisyydestä ja hyvinvointia. Työssä oppiminen tulisi rakentaa yhdeksi kokonaisuudeksi TEM:n ja OKM:n yhteistyöllä. Tällä hetkellä työssä oppimista voi tehdä erittäin monin tavoin. Hallinnollisesti ja taloudellisesti eri väylät ovat osin päällekkäisiä ja osin puutteellisia. Esimerkiksi yrityksessä voi olla joko harjoittelussa, työkokeilussa tai työelämäjaksolla. Monet väylät tekevät niin yrityksen kuin työttömän tai opiskelijan tilanteista epäselviä. Työelämään siirtyminen voisi myös olla tehokkaampaa, mikäli yritysasiakkaista olisi yhteinen rekisteri tai asiakkuudenhallintajärjestelmä.

Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Selonteossa yhtenä toimenpiteenä esitetään opettajakelpoisuuksien sääntelyä ja uudistamista. Tämä on kannatettava toimenpide. Kelpoisuutta tulee tarkastella uusien osaamistarpeiden näkökulmasta. Tämä tulisi yhdistää peruskoulussa opettavien oppiaineiden määrän vähentämiseen ja laaja-alaisempien kokonaisuuksien toteuttamiseen.

Selonteossa ehdotetaan perustettavaksi kasvatus- ja opetusalan koulutusten kehittämisfoorumi. Ehdotus on kannatettava. Foorumin jäsenenä tulisi olla myös suurimmat varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksenjärjestäjät.

Selonteon tekstissä korostetaan, että muuttuva toimintaympäristö edellyttää työikäisen aikuisväestön jatkuvaa osaamisen kehittämistä, mutta siitä puuttuu näkökulma työnantajien henkilöstölleen tarjoamaan täydennyskoulutukseen. Helsingin kaupunki panostaa vahvasti opetus- ja kasvatusalan henkilöstön täydennyskoulutuksiin.

Osaamisen kehittämisen lisävoimavaroja (esim. kehittämishankerahoitus) tulee osoittaa myös varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksenjärjestäjille.

Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

Selonteossa todetaan hyvin, että taide- ja kulttuurikasvatus, taide- ja taitoaineiden opetus ja taiteen perusopetus tuottavat taitoja, jotka ovat

tärkeitä myös tieto- ja osaamisyhteiskunnassa. Näiden asemaa voitaisiin edistää sillä, että kulttuurikasvatussuunnitelmien laadinta osana opetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmia olisi velvoittavaa. Lisäksi selonteossa voisi asettaa tavoitteeksi lasten ja nuorten tulevaisuustaitojen yhdenvertaisen kehittämisen taide- ja kulttuurikasvatuksen menetelmiä hyödyntäen. Tämä edellyttäisi opettajien täydennyskoulutusta, taiteen ja kulttuurin osaamisen hyödyntämistä sekä kaikille lapsille ja nuorille yhdenvertaisen oikeuden takaamista taiteeseen ja kulttuuriin. Taiteen harrastamisessa on huomioitava monimuotoisuus ja yhdenvertaisuus, eli kieli- ja kulttuurivähemmistöjen kirjo. Tämä on tärkeää mm. taide- ja kulttuurikasvattajien rekrytoinnissa sekä taideharrastamisen sisällöissä, jotta taideharrastukset voivat tukea lapsia ja nuoria eri kieli- ja kulttuuri-taustoista.

Selonteossa on huomioitu hyvin taiteen perusopetuksen tietopohjan kehittäminen, joka mahdollistaa erilaisia kehittämistoimenpiteitä. Tietopohjan lisäksi olisi tärkeää tarkastella taiteen harrastamista kokonaisuutena, eli taiteen perusopetuksen toimijoiden lisäksi muuta kenttää, joka tuottaa taide- ja kulttuurikasvatusta (taidelaitokset, järjestöt, yhdistykset, muut taide- ja kulttuuritoimijat).

Selonteosta puuttuu toimenpiteiden kuvaus harrastamisen ja vapaa-ajan toiminnan kehittämisestä. Helsingin kaupungin toteuttaman Mukana-ohjelman havaintojen mukaan taiteen ja kulttuuritoiminnan sekä vapaa-ajan vaikutukset hyvinvointiin ja osallisuuteen ovat merkittävät ja niitä tulee vahvistaa. Vaikutuksia ovat lasten ja nuorten yksinäisyyden vähentyminen, ylisukupolvisen syrjäytymiskiirteen katkaiseminen, kiusaamisen ehkäiseminen sekä yleisen hyvinvoinnin lisääntyminen.

Selonteossa ei ole myöskään huomioitu liikkumisen ja liikunnan merkitystä. Liikunta ja liikkuminen ovat osa kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tutkimusten mukaan lapset ja nuoret liikkuvat liian vähän. Koulutuspoliittisen selonteon näkökulmasta olennaista on tunnistaa, että liikkuminen ei ole vain hyvinvointi- ja terveystieteiden kysymys, sillä säännöllinen liikkuminen vaikuttaa tutkitusti kognitiivisiin taitoihin ja oppimisvalmiuksiin, kuten keskittymiskykyyn ja tiedonkäsittely- ja muistitoimintoihin. Kasvatuksen ja koulutuksen keskeinen tehtävä on edistää liikuntaa ja liikunnasta lasten ja nuorten arjessa, koulussa ja vapaa-ajalla. Tulevaisuuden osaamisperustan, työkyvyn ja terveyden näkökulmista on tärkeää, että koulutusjärjestelmän kaikilla tasoilla tunnustetaan toiminnallisten oppimiskäytäntöjen, terveydenlukupolitiikan, terveyttä edistävien oppimisympäristöjen ja harrastustoiminnan merkitys.

Opintotuki

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

F10680001200062637

Alv.nro

F102012566

Selonteossa tuodaan esiin, että opintotukea kehitetään yhdenvertaisten koulutusmahdollisuuksien edistämiseksi ja riittävällä opintotuella mahdollistetaan päätoiminen opiskelu. Tavoitteet ovat kannatettavia ja ne saavutetaan kehittämällä tulevaisuuden sosiaaliturvajärjestelmää ratkaisukeskeiseksi ja joustavaksi. Päätoimisen opiskelun ja yhdenvertaisten koulutusmahdollisuuksien näkökulmasta on tärkeää, että sosiaaliturva huomioi alueellisesti eroavat elinkustannukset.

Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Selonteossa nostetaan erikseen esille ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet, mikä on ruotsinkielisten palveluiden turvaamiseksi ja kielellisten oikeuksien toteutumiseksi tärkeää. Ruotsinkielistä koulutusta kehitetään yhtä aikaa suomenkielisen kanssa.

Ruotsinkielisen koulutuksen tasa-arvo perustuu pätevään henkilöstöön. Ruotsinkielisen henkilöstön saatavuuden ja riittävyuden turvaaminen pääkaupunkiseudulla on koulutuksen laadun kannalta olennaista. Pääkaupunkiseutu eroaa palvelujen ja koulutuksen näkökulmasta huomattavasti muun maan tilanteesta verrattuna myös muihin ruotsinkielisiin kuntiin. Ruotsinkielistä koulutusta tulee tarjota enenevässä määrin pääkaupunkiseudulla. Muuttuvassa yhteiskunnassa henkilöstön pätevyymiseen tähtäävien koulutusten ja täydennyskoulutusten tulisi olla joustavaa ja ennakoitua, jotta palvelut vastaavat tarvetta. Koulutuksia tulisi tarjota muuntokoulutuksina ja monimuoto-opiskeluna.

Kotoutuminen ruotsinkielisissä palveluissa tulisi mahdollistaa entistä paremmin. Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret, jotka hakeutuvat ruotsinkielisiin palveluihin, ovat monesti asuneet aikaisemmin toisessa Pohjoismaassa tai ruotsinkielisellä paikkakunnalla Pohjanmaalla. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on keskeistä, jotta palveluja voidaan tarjota. Yhteistyöllä turvataan maahanmuuttajataustaisille oppijoille eheä opinpolku ja heidän tarvitsemansa tuki.

Ajantasaiset oppimateriaalit myös ruotsinkielellä tukevat opetuksen laatua. Oppijoiden ja henkilökunnan käytössä olevissa digitaalisissa työkaluissa tulee varmistaa, että saatavilla on myös toimivia ruotsinkielisiä versioita.

Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Selonteon toimenpiteet ovat kannatettavia, mutta todennäköisesti riittämättömiä eurooppalaisittainkin huomattavan suurten oppimiseröjen tasaamiseksi. Vieraskielisten oppilaiden osaaminen matematiikassa, lukutaidossa ja luonnontieteissä on selvästi heikompa kuin kotimaankielisten osaaminen. Ero vastaa ulkomailla syntyneiden ensimmäisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten nuorten kohdalla peruskoulun lo-

pussa keskimäärin kahden vuoden opintoja. Selonteon linjaus positiivisen erityiskohtelun rahoituksen vakiinnuttamisesta on erittäin tervetullut. Helsingissä on saatu hyviä tuloksia positiivisen diskriminaation rahoituksesta, jota jaetaan päiväkodeille, peruskouluille ja toisen asteen oppilaitoksille alueellisten hyvinvointierojen tasoittamiseksi. Rahoituksen on osoitettu lisäävän lukio-opintoihin hakeutumista sekä etenkin ulkomaalaistaustaisten lasten ja suomenkielisten poikien todennäköisyyttä hakeutua toisen asteen koulutukseen.

Tarkennettujen toimenpiteiden ohella konkreettisen tavoitetason asettaminen oppimistulosten parantamiselle ja koulupudokkuuden vähentämiseksi tukisi selonteossa mainitun tahtotilan toteutumista. Tämä edellyttäisi kansallisen tason mittarin luomista maahanmuuttajataustaisten oppimistulosten kehittymiseen sekä kehittymisen seurantaan pidemmällä aikavälillä. Tällä hetkellä ulkomaalaistaustaisten oppimistuloksia ei seurata kansallisesti systemaattisesti tai pidemmällä aikavälillä, jolloin ei voida myöskään arvioida miten oppimistulokset kehittyvät. Mikäli tavoite asetetaan, tulee sen toteutumista kyetä mittaamaan.

Selontekoon tulisi kirjata vahvemmin tavoitteita ja toimenpiteitä, jotka tähtäävät oppijoiden kotoutumisen tukemiseen. Näitä ovat muun muassa kasvatuksen ja koulutuksen palveluihin hakeutumisen sujuvoittamiseen tähtäävät toiminnot ja neuvontapalveluiden monipuolisuus sekä toimenpiteet, jotka tähtäävät ulkomaalaistaustaisten ammattilaisten määrän lisäämiseen sekä uralla etenemiseen kasvatuksen ja koulutuksen kentällä. Ammatissa tarvittavaa työkielen koulutusta tulisi tarjota osana henkilöstökoulutuksia valtakunnallisen rahoituksen turvin. Perusopetuksen päättövaiheessa maahan tulleiden opiskelijoiden ohjausta tulee kehittää.

Monet monikielisiä oppijoita koskevat erityiskysymykset ovat keskeisiä myös oppimisen tuen toteuttamisessa. Näitä kysymyksiä ovat monikielisten oppijoiden ja huoltajien tuen tarpeiden tunnistaminen, oppimisvaikeuksien erottaminen kielen oppimiseen liittyvistä prosesseista sekä kieli- ja kulttuuritietoisien toimintakulttuurin ja antirasistisen työotteen toteuttaminen. Koska koulukielen taito on oppimisen keskeisin väline, tulee sen kehittymisen tukemiseen ja seurantaan kiinnittää erityistä huomiota myös valmistavasta opetuksesta perusopetukseen siirryttäessä. Nykyinen valmistavan opetuksen ja S2-opetuksen rahoitusjärjestelmä ei painota tätä siirtymäkohtaa riittävästi. Myös perusopetuksen loppuvaiheessa maahan tulleiden oppijoiden tukemiseen kaivattaisiin jatkuva valmistavan opetuksen jälkeen. Omalla äidinkielellä annettu oppimisen tuki on tärkeä säilyttää rahoituksen perusteissa. Rahoitusjärjestelmää tuleekin edelleen kehittää valmistavan opetuksen jälkeisessä opiskelussa.

Lisäksi selonteossa on perustellusti nostettu esiin, että maahanmuuttajataustaiset ovat aliedustettuina korkeakouluissa. Korkeakoulutuksen saavutettavuuden lisäämiseksi on tähän liittyen tunnistettu oikeita keinoja, mutta huomiotta on jätetty korkeat kielitaitovaatimukset, jotka ovat keskeinen este koulutukseen pääsemiselle. Tämä haaste tulee tunnistaa ja siihen löytää ratkaisuja viimeistään selonteon toimeenpanosuunnitelmassa.

Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät

Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät on tunnistettu selonteossa hyvin. Tilannekuvan ja muutostekijöiden analyysi ei kuitenkaan näy riittävästi selonteon tavoitteissa ja toimenpiteissä, kuten edellä on kuvattu esimerkiksi kasvukeskusten ja erityisesti Helsingin seudun erityispiirteiden huomioimisen osalta. Väestönmuutoksen lisäksi tulisi myös tunnistaa kuntien erilaistumiskehitys laajalaisemmin.

Koulutuspoliittisesti olisi tärkeää priorisoida ja valita keskeiset kehittämisen kohteet, jotta kunnat voisivat suunnitelmallisesti kohdentaa hankerahoituksella toteutettavan toiminnan osaksi pitkäjänteistä kehittämistä ja strategiaa.

Käsittely

Vastaehdotus:

Daniel Sazonov: Lisätään S. 9. ensimmäisen kappaleen perään: ”Yhteistyön lisäämisen ohella tulee lukiota ja ammatillista koulutusta kehitetään jatkossakin omina erillisinä koulutusmuotoina niiden omista lähtökohdista ja tarpeista lähtien.”

Kannattaja: Pia Pakarinen

Äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Daniel Sazonovin vastaehdotuksen mukaisesti muutettuna

Jaa-äännet: 8

Veronika Honkasalo, Nasima Razmyar, Tomi Sevander, Anni Sinne-mäki, Reetta Vanhanen, Sanna Vesikansa, Anna Vuorjoki, Ozan Yanar

Ei-äännet: 7

Otto Meri, Pia Pakarinen, Mika Raatikainen, Marcus Rantala, Wille Rydman, Daniel Sazonov, Jan Vapaavuori

Kaupunginhallitus hyväksyi esittelijän ehdotuksen äänin 8 - 7.

25.01.2021

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Sanni Pietilä, edunvalvonta-asiantuntija, puhelin: 310 36540
sanni.pietila(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Lausuntopyyntö 10.12.2020, saate
- 2 Lausuntopyyntö 10.12.2020
- 3 Lausuntopyyntö 10.12.2020, liite, koulutuspoliittinen selonteko-luonnos

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätösehdotus

Päätös on ehdotuksen mukainen.

Esittelijän perustelut

Lausuntopyyntö

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi. Lausunto on pyydetty 22.1. mennessä. Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt lisäaikaa lausunnon antamiselle 26.1. asti.

Luonnos valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Hallitus on päättänyt antaa eduskunnalle koulutuspoliittisen selonteon, johon on määriteltäviä pitkäaikaisia keinoja Suomen koulutus- ja osaamistason nostamiseksi, koulutuksellisen tasa-arvon vahvistamiseksi ja oppimiseröjen kaventamiseksi. Selonteossa on todettu, että Suomen myönteinen kehitys ei voi jatkua ilman merkittäviä taloudellisia panostuksia sekä toimintatapojen ja rakenteiden uudistamista. Nykytilan tarkastelu, tavoitetila ja toimenpiteet kohdistuvat koko koulutusjärjestelmään sekä tutkimukseen.

Selonteossa valtioneuvosto antaa linjaukset koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi ja ehdottaa tavoitteita ja toimenpiteitä, joilla vastataan ja vaikutetaan kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön muutostekijöihin. Selonteossa esitetään 2040-luvulle ulottuva koulutuksen ja tutkimuksen visio ja linjataan tarvittavat normi- ja muun ohjauksen, voimavarojen ja rakenteiden muutokset. Selonteon valmistelua on ohjannut osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden ministeriryhmä ja

25.01.2021

valmistelun tueksi asetettiin 19.3.2020 parlamentaarinen seurantaryhmä.

Samaan aikaan koulutuspoliittisen selonteon laatimisen kanssa on valmisteltu koulutus- ja TKI-poliittisia uudistuksia, joiden sisältöjä, tavoitteita ja vaikutuksia on huomioitu selonteossa. Näitä ovat esimerkiksi TKI-tiekartta, oppivelvollisuuden jatkaminen 18 ikävuoteen, jatkuvan oppimisen uudistus ja valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista. Lisäksi hallitus on käynnistänyt rakenteellisia uudistuksia kuten sote-uudistuksen, lapsiperhepalveluiden uudistamisen ja työllisyyden kunta-valtiosuhteen uudelleenarvioinnin, jotka vaikuttavat selonteon tavoitteiden toimeenpanoon. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus on muuttamassa kuntien tehtäviä merkittävästi. Varhaiskasvatus ja esi- ja perusopetus painottuvat kuntien tehtävissä ja ne muodostavat pääosan valtionosuusjärjestelmästä. Lisäksi korostuvat myös muut sivistyksen toimialan tehtävät, kuten kulttuuri, liikunta ja nuorisopalvelut.

Pyydetyt lausunnot

Asiasta on pyydetty kasvatus ja koulutuslautakunnan lausunto. Esitys perustuu lautakunnan lausuntoon ja sitä on täydennetty kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan sekä kaupunginkanslian strategiosaoston ja elinkeino-osaston kommenttien perusteella. Täydennykset ovat koskeneet erityisesti niitä osuuksia, joihin kasvatus- ja koulutuslautakunta ei ottanut lausunnossaan kantaa, kuten korkeakoulutusta.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Sanni Pietilä, edunvalvonta-asiantuntija, puhelin: 310 36540
sanni.pietila(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Lausuntopyyntö 10.12.2020, saate
- 2 Lausuntopyyntö 10.12.2020
- 3 Lausuntopyyntö 10.12.2020, liite, koulutuspoliittinen selonteko-luonnos

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätöshistoria

Kasvatus- ja koulutuslautakunta 19.01.2021 § 5

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

FI0680001200062637

Alv.nro

FI02012566

HEL 2020-013690 T 00 01 06

Lausunto

Kasvatus- ja koulutuslautakunta antoi kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon valtioneuvoston luonnoksesta koulutuspoliittiseksi selonteoksi:

Lausunnon pohjana on käytetty koulutuspoliittisen selontekoluonnoksen otsikointia.

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Koulutuspoliittisessa selonteossa kuvataan Suomen myönteistä kehitystä koulutuksessa, tieteessä sekä kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa. Selonteossa tuodaan esiin, että kehitys ei voi jatkua ilman merkittäviä taloudellisia panostuksia sekä toimintatapojen ja rakenteiden uudistamista. Helsingin kaupunki yhtyy näkemykseen, mutta huomauttaa, että selonteossa ei vastata, miten tarvittavat resurssit turvataan. Yleisesti ottaen selonteossa asetetut tavoitteet ovat kannatettavia, mutta toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi ei ole määritelty riittävällä laajuudella.

Alueiden erilaiset tarpeet

Selonteossa on tunnistettu kohtuullisen hyvin koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuvaa ja keskeisiä muutostekijöitä. Selonteossa tulisi kuitenkin huomioida paremmin Suomen erilaiset alueet ja niiden mahdollisuudet toteuttaa sivistyksellisiä peruspalveluita.

Kasvukeskuksia ja muuta Suomea tulisi tarkastella erillisinä kokonaisuuksinaan, jotta niiden erilaiset toimintaympäristöt ja -edellytykset voitaisiin huomioida paremmin. Alueelliset kasvukeskukset toimivat vetureina uudistettaessa ja luotaessa kestäviä kasvatuksen ja koulutuksen rakenteita ja toimintamalleja. Jos erilaisia alueellisia tilanteita ja ratkaisuja ei huomioida, menetetään opetuksen ja koulutuksen toteuttamisesta innovatiivisuutta eikä erilaisten alueiden kasvatuksellisia ja koulutuksellisia tarpeita pystytä toteuttamaan riittävän laadukkaasti.

Muuttoliike keskittää väestöä yhä harvempiin kasvukeskuksiin ja tekee maakuntien välisistä ja sisäisistä eroista huomattavan suuria. Helsingissä vuosien 2019–2025 aikana peruskouluikäisten 7–15-vuotiaiden nuorten määrän ennustetaan kasvavan 10 prosenttia ja 16–18-vuotiaiden nuorten 16 prosenttia. Kymmenen vuoden kuluttua näistä ikäluokista joka neljäs on vieraskielinen. Vieraskielisten oppijoiden suhteellisen suuri osuus heijastuu opin- ja koulutuspolulle ja vaatii erilaisia koko perheitä koskevia ratkaisuja. Lisäksi suuri vieraskielisten osuus

vaatii jatkossakin panostuksia koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen ja segregaatoin torjuntaan.

Helsingin kaupungin näkökulmasta haastavaa on, että jo nykyisin kaupungin järjestämään lukio- ja ammatilliseen koulutukseen hakeutuu runsaasti opiskelijoita muista kunnista samaan aikaan, kun Helsingissä nuorten ikäluokat kasvavat. Oppivelvollisuuden laajennuttua koulumatkojen maksuttomuus voi entisestään lisätä Helsingin vetovoimaa. Koulutuspaikkojen kasvava kysyntä saattaa jatkossa heikentää helsinkiläisten nuorten mahdollisuuksia päästä kotikaupungissa järjestettävään toisen asteen koulutukseen. Helsingissä lukioiden sisäänpääsyyn vaadittavat keskiarvot alkavat olla todella korkeita, kun kaupungin lukioihin tulee ulkopaikkakuntalaisia opiskelijoita.

Yhtenäinen opinpolku

Yhtenäisen opinpolun muodostuminen varhaiskasvatuksesta korkeasteelle on keskeinen tulevaisuuden päämäärä. Tämä vaatii nivelvaiheiden saumatonta yhteistyötä. Selonteossa keskitytään varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen sujuvan jatkumon luomiseen, mutta perusopetuksen ja toisen asteen yhteisen jatkumon vahvistaminen ja siihen liittyvät toimenpiteet puuttuvat lähes kokonaan. Vain ohjauksen vahvistaminen nostetaan esille.

Oppivelvollisuuden laajeneminen edellyttää, että myös ohjausta tarkastellaan ja toteutetaan kokonaisvaltaisesti jatkumona. Selonteossa tulisi esittää tavoite ohjauksen kansalliselle kehittämiselle, joka tarkastelee ohjausta yli koulutusrajojen monihallinnollisena ja moniammatillisena yhteistyönä. Ohjauksen tavoitteena tulee olla oppijan urasuunnittelutaitojen kehittymisen tukeminen. Urasuunnittelutaitojen kehittyessä oppija rakentaa omaa opinpolkuaan, urapolkuaan ja elämänpolkuaan.

Nykyinen yhteishakujärjestelmä ei tue joustavaa, yhtenäistä opinpolun suorittamista. Lukioihin tulisi olla jatkossa mahdollisuus hakeutua myös syksyisin joustavan haun periaatteita noudattaen kuten ammatilliseen koulutukseen. Toteutuksen pitäisi perustua henkilökohtaistamiseen eli oppijan tavoitteiden, urasuunnitelmien ja aikaisemmin hankitun osaamisen perusteella tehtävään suunnitelmaan osaamisen hankkimiseksi. Hyötynä olisi, että jo hakeutumisvaiheessa selvitetään tarvittavat tukitoimet ja riittävät kielelliset, matemaattiset ja digitaaliset valmiudet sekä tietyissä tapauksissa terveydentilavaatimukset opintojen suorittamiseksi.

Osaamistarpeet ja koulutuksen tarjonta

Helsingin tilanne eroaa muusta Suomesta väestön lisäksi koulutuksen toimijakentältään ja osaamistarpeiltaan. Muuhun Suomeen verrattuna

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

F10680001200062637

Alv.nro

F102012566

Helsingissä on kaupungin omien oppilaitosten lisäksi kymmeniä yksityisiä ja valtion oppilaitoksia. Työelämän muutos kytkeytyy tiiviisti Helsingin erityispiirteisiin ja kaupungin moninaisuuteen. Kaikki työpaikat eivät enää edellytä suomen tai ruotsin kielen osaamista, joka on tärkeää huomioida koulutuksen järjestämisessä ja laajemminkin sivistyspalveluissa. Helsingissä vieraskieliset ihmiset voivat työllistyä ja sivistyä muilla kuin kotimaisilla kielillä, erityisesti englannin kielellä.

Helsingin ja Uudenmaan perus- ja toisen asteen koulutus on Suomen saavutettavinta, mikäli asiaa katsoo oppilaitosten sijainnilla. Saavutettavuutta haastaa kuitenkin koulutuksen kasvava tarve. Tällä hetkellä Suomen toisen asteen koulutuksesta noin 13 % järjestetään Helsingissä ja tähän osuuteen kohdistuu kasvupaineita: oppivelvollisuuden laajentamisen voidaan olettaa nostavan ulkopaikkakuntalaisten nykyistä 30 prosentin osuutta ja jo tällä hetkellä Uudellamaalla on yksi heikoimmista tilanteista ammatillisen koulutuksen aloituspaikoista suhteessa 16-vuotiaiden ikäluokkaan (VM, Peruspalveluiden tila 2020).

Heikko koulutustarjonta tilanne jatkuu alueella toisen asteen jälkeen, koska korkeakoulupaikkoja on suhteellisesti liian vähän. Uusia ylioppilaita ja hakijoita on Uudellamaalla koko Suomen osuuksista kolmasosa, mutta paikkoja koko maan kapasiteetista ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa on vain neljäsosa. Selonteossa esitetty korkeakoulupaikkojen lisäys tulisikin kohdentaa pääasiassa pääkaupunkiseudulle.

Ammattitaitoisen henkilöstön saatavuuden suhteen Helsingin ja pääkaupunkiseudun haasteet ovat omaa luokkaansa. Esimerkiksi vuoteen 2030 mennessä pääkaupunkiseudulle tarvitaan 5000 uutta korkeakoulutettua varhaiskasvatuksen työntekijää, jotta varhaiskasvatusta voidaan tarjota riittävästi ja varhaiskasvatustilain mukaisesti. Siksi on erityisen tärkeää, että valtio, opetus- ja kulttuuriministeriö ja pääkaupunkiseudun korkeakoulut sekä kaupungit lisäävät yhdessä aloituspaikkoja, täydennyskoulutusmahdollisuuksia sekä muutoin laajalti toimenpiteitä, joilla saadaan riittävä suomen- ja ruotsinkielinen varhaiskasvatuksen henkilöstö pääkaupunkiseudun päiväkoteihin. Työvoimapulaa pääkaupunkiseudulla on myös mm. rakennus- ja tekniikan alan tehtävissä aina asiantuntijoista työntekijöihin, laajasti sosiaali- ja terveydenhuollon alalla, ohjelmisto- ja sovellussuunnittelussa, erityisopetuksessa, kuljetusalalla sekä lisäksi useissa palvelualan tehtävissä, kuten siivous- ja keittiöalan töissä.

Valtion ohjaus ja digitalisaation hyödyntäminen

Selonteossa todetaan, että valtionohjauksen keskeisiä ohjausmuotoja ovat normi-, resurssi- ja informaatio-ohjaus. Näitä täydentävät hankeohjaus, etu- ja jälkikäteinen valvonta sekä arviointi. Selonteossa esi-

tetään useassa kohdassa valtakunnallisesti toteutettavia toimenpiteitä, joissa on keskitettyä seurantaa ja arviointia. Tästä tulee vaikutelma, että valtakunnan tasolla halutaan määritellä ja ohjata nykyistä enemmän kuntien toimintaa. Liian tiukalla keskitetyllä ohjauksella saatetaan heikentää erilaisten alueiden ja kuntien tarpeista lähtevän koulutuksen laatua ja innovatiivisuutta, vaikka tavoitellaankin yhtenäistä laatua.

Keskitettyä seurantaa ja arviointia suunniteltaessa on otettava huomioon, että Suomen kuntien käytössä olevat voimavarat perusopetuksen kehittämiseen ja toteuttamiseen vaihtelevat suuresti. Samoin nykyinenkään ammatillisen koulutuksen sääntely (opintovuodet, tutkintojen järjestämisluvat) ei palvele erilaisten alueiden tarpeita koulutuksen osuvuuden, dynaamisen työelämäyhteistyön sekä koulutus- ja työelämätarpeiden ennakoinnin näkökulmasta.

Koulutuksen tietoperusteisen johtamisen kehittämisessä opetus- ja kulttuuriministeriön rooli on keskeinen. Valtakunnan ja kunnan tasolla tarvitaan yhteensopivia tietojärjestelmiä. Kansallisella tasolla toteutettava tiedonhallinnan viitekehys, jossa saadaan yhtenäinen tietopohja niin valtakunnalliseen kuin kunta- ja aluetason työhön parantaa koulutuksen vaikuttavuuden ja laadun seurantaa, johtamista sekä kehittämistä. Mahdollisuus hyödyntää oppimisanalytiikkaa ja AI-osaamista tulee olla kaikkien opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ulottuvilla. Toimenpiteet tulee priorisoida ja saada mahdollisimman pikaisesti kaikkien maksuttomaan käyttöön esimerkiksi oppivelvollisuuden valvontaan liittyen. Lisäksi valtakunnallisessa digitaalisten ratkaisujen kehitystyössä on tärkeää huomioida jo käynnissä tai rakenteilla olevat palvelut, jolloin valtakunnalliset panostukset tukisivat paikallisesti tärkeiksi nähtyjä kehitystarpeita.

Selonteossa esitetään digitaalisen palveluekosysteemin rakentamista, mutta konkreettiset ratkaisut jäävät avoimeksi. Opetuksessa ja ohjauksessa olisi hyödynnettävä sellaisia digitaalisia oppimisympäristöjä, jotka rikastuttavat oppimista ja tekevät oppijalle oman oppimisprosessin näkyväksi. Myös oppijoiden yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen kokemus ovat tärkeitä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tekoälyn ja data-analytiikan parempi hyödyntäminen sekä oppijoiden ja opettajien taitojen vahvistaminen olisi tarpeen nostaa selonteon keskeiseksi tavoitteeksi kaikissa koulumuodoissa. Älykkäässä oppimisympäristössä datan ja tekoälyn keskeinen käyttökohde on syrjäytymisen ehkäiseminen, jolla edistetään oppijoiden hyvinvointia tunnistamalla varhaisen tuen tarve sekä mahdollistamalla oppimisen ohjaus matalalla kynnyksellä. Ajantasaista viestintäteknologiaa tulisi hyödyntää myös moninaisemmin oppilaitosten ja oppijoiden huoltajien välisessä vuorovaikutuksessa.

Kestävä kasvatus

Selonteosta puuttuu konkreettisia ratkaisuja luvun 4 tilannekuvassa esitettyyn ympäristön tilaan ja ekologisen katastrofin torjumiseen. Tilannekuva tunnistaa, että kiertotalouden ja hiilineutraaliuden edellyttämiin ratkaisuihin tarvitaan yhä enemmän luonnontieteiden ja teknologian osaamista. Helsingin kaupunki pitää teemaa erittäin tärkeänä ja läpileikkaavana tulevaisuuden kasvatuksessa ja koulutuksessa. YK:n Agenda 2030 hyödyntämällä selontekoon voitaisiin nostaa laajempaa ja kunniahimoisempaa näkökulmaa. Teema edellyttää opettajankoulutuksen, opetuksen sisältöjen ja painotusten sekä koulutusohjelmien uudelleentarkastelua.

2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Selonteossa on asetettu kunnianhimoiset tavoitetilat saada suomalaisten koulutus- ja osaamistaso maailman kärkeen. Selonteossa tulisi kuitenkin korostaa vahvemmin sitä, että kasvatuksen ja koulutuksen sivistystavoite elää ajassa ja mahdollistaa siten yhteiskunnan uudistumisen ja yhteisen hyvinvoinnin. Tavoitetilana tulisi näkyä selkeästi kasvatuksen ja koulutuksen keskeinen merkitys kestävän tulevaisuuden ja demokraattisen ja moninaisuutta arvostavan yhteiskunnan rakentumisessa. Oppijat tulisi nähdä nyt esitettyä enemmän aktiivisina toimijoina ja voimavarana. Koulutuksen ja tutkimuksen visioissa vuoteen 2040 tulisi näkyä vahvemmin tulevaisuudessa tarvittava innovatiivinen ja luova oppiminen sekä osaaminen sekä näiden kehittäminen. Innovaatiot ja innovatiiviset ratkaisut mainitaan, mutta niitä ei ole nostettu keskeisiksi osaamistavoitteiksi selonteossa.

Eriarvoistumiskehityksen pysäyttämisen ja oppijoiden tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden varmistaminen ovat kannatettava perusta tavoitetilalle. Kasvatus ja koulutus tulee nähdä joustavana jatkumona eri koulutusmuotojen välillä. Visiossa tulisi ottaa vieläkin laaja-alaisemmin esille hyvinvointia ja oppimista tukevat tekijät kuten kulttuurin ja liikkumisen merkitys.

Visiossa korostuu akateeminen osaaminen. Tutkimusten mukaan sosiaalis-emotionaaliset taidot ovat keskeisiä tulevaisuudessa tarvittavia taitoja niin työelämässä kuin yhteiskunnassa. Ne puuttuvat selonteosta.

3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen merkitys lapsen kokonaisvaltaisen oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin perustana on tunnistettu selonteossa selkeästi.

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

FI0680001200062637

Alv.nro

FI02012566

Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus muodostavat selonteossa yhtenäisen kokonaisuuden.

Selonteossa todetaan, että varhaiskasvatuksella on erityisen vaikuttava merkitys vaikeista oloista tuleville lapsille. Varhaiskasvatuksen eriarvoisuutta ehkäisevä vaikutus tunnistetaan hyvin. Varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nousun tulee toteutua tasaisesti, jotta lasten välisiä osaamiseroja on mahdollista tasata jo ennen koulun alkua.

Varhaiskasvatuksen osittaisen maksuttomuuden kehittämistä on kannatettavaa jatkaa varhaiskasvatukseen osallistumisen lisäämiseksi. Tämä edellyttää kuntatalouden riittävän rahoituksen turvaamista, mutta se ei toteudu ainoastaan hankkeilla tai erillisrahoituksella. Rahoitusjärjestelmän kokonaisvaltaisen kehittämisen yhteyteen tulee kirjata varhaiskasvatuksen osittaisen maksuttomuuden takaaminen. Yhtenäinen laatutyö rahoitusjärjestelmän ja lainsäädännön uudistuksen pohjaksi on kannatettava. Tällä on merkitystä myös yhtenäisen opinpolun kehittämisen näkökulmasta.

Selonteon tärkeä tavoite on, että jokainen lapsi saa maailman parasta varhaiskasvatusta lähipalveluna. Kunnilla tulee olla yhtenäinen käsitys siitä, mitä lähipalvelulla tarkoitetaan. Se voidaan tulkita fyysisenä lähipalveluna (esimerkiksi varhaiskasvatuspaikan saa läheltä kotia) tai esimerkiksi lapsen tarvitseman tuen järjestymistä entistä joustavammin jokaiseen päiväkotiin. Lähipalvelun toteutuminen lähellä kotia ei kuitenkaan takaa segregatiokehityksen hidastumista, mikäli samalle alueelle on keskittynyt esimerkiksi heikomman sosioekonomisen aseman omaavia perheitä, joiden lapset sijoittuvat samaan päiväkotiin.

Yhteistyö ja palveluohjaus neuvolan ja muiden lapsiperheiden palveluiden kanssa on merkittävää lapsen ja perheen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Se ei saa vähentyä sote-uudistuksen myötä tulevaisuudessa. Varhaiskasvatuksessa on tarve samankaltaiseen yhteisölliseen oppimisen ja kasvun edistämiseen kuin muissakin koulutusmuodoissa, joissa on oppilashuollon palvelut.

Selonteossa mainittu yhteinen osaamista turvaava ja opettajankoulutusta kehittävä foorumi on kannatettava riittävän ja osaavan työvoiman saamiseksi.

Selontekoon on kirjattu, että jokaisella lapsella on käytettävissään asianmukaiset laitteet digitaalisen oppimisen mahdollistamiseksi. Digitaalisten laitteiden sekä laitekannan, verkon ja ohjelmistojen ylläpito vaativat kunnilta jatkuvaa taloudellista panostusta, johon tulee kohdentaa resursseja.

Perusopetus

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

F10680001200062637

Alv.nro

F102012566

Perusopetuksen lainsäädännön uudistaminen on tärkeää, jotta toiminnan kehittäminen tulevaisuuden tarpeita vastaavaksi on mahdollista. Selonteossa ei kuitenkaan ole konkreettista tavoitetilaa tai toimenpiteitä, miten ja mihin suuntaan lainsäädäntöä muutetaan. Nykyinen lainsäädäntöpohja on tehty 1990-luvulla ja toimintaympäristö on muuttunut sen jälkeen merkittävästi.

Lainsäädännössä tulisi ottaa huomioon muun muassa oppivelvollisuuden laajentumisen vaikutukset perusopetuksen päättövaiheeseen, jotta mahdollistetaan kaikille oppijoille joustavat opinpolut perusopetuksesta toiselle asteelle. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa perusopetuksen suorittamisen kestoon joustavuutta 8-10 vuoteen ja osittaisen opiskelun mahdollistamista myös toisella asteella. Tämä takaisi joustavampia opinpolkuja erilaisille oppijoille. Lainsäädännössä tulee edelleen säilyttää kuntien päätäntävalta palvelujen toteuttamisessa.

Tällä hetkellä perusopetuksessa on 20 oppiainetta sekä lisäksi valinnaisia oppiaineita. Tämä pirstaloi helposti oppimisen kokonaisuudet. Selonteossa voisi rohkeasti linjata uudistusta tuntijaon perustaksi, jotta opetus vastaisi tulevaisuudessa laaja-alaista, tieteenalat (oppiainerajat) ylittävää osaamista, tietoja ja taitoja.

Rahoituksen lainsäädännön uudistaminen, jossa huomioidaan kuntien eriytyvät olosuhteet, on kannatettavaa, kun siihen sisällytetään myös positiivisen erityiskohtelun rahoitus. Rahoituksen tason nostaminen ja erillishankkeiden vähentäminen lisäävät kuntien mahdollisuutta pitkäjänteisempään suunnitteluun ja koulutuksen toteuttamiseen.

Helsingissä oppilasmäärä kasvaa ja haasteena on alueellinen segregatio, vieraskielisten oppilaiden määrällinen kasvu sekä erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden suuri määrä. Valtakunnan tasolla on tärkeää turvata oppilasmäärien vähenemisestä syntyvien säästöjen kohdentaminen täysimääräisesti perusopetuksen tarpeisiin kasvukeskuksissa.

Valtakunnallisten laatutavoitteiden laatiminen on kannatettavaa ja niiden laatimiseen tulee ottaa perusopetuksen järjestäjät laajasti mukaan. Laatutyö ei kuitenkaan saa johtaa liian tiukkaan normitukseen, sillä liian keskitetyt ratkaisut eivät huomioi paikallisia tarpeita ja erityispiirteitä.

Selonteossa tulisi olla konkreettisempia toimenpiteitä tulevaisuuden osaamisen vahvistamiseen ja luoda rakenteita, joiden avulla kaikkien, hyvin sekä heikommin menestyvien oppijoiden potentiaali saadaan näkyville oppilaan taustasta riippumatta. Selonteosta puuttuu kokonaan konkreettiset toimenpiteet matemaattis-luonnontieteellisten oppimistulosten parantamiseen. Samanaikaisesti yhteiskunta muuttuu ja monitukaistuu sekä arjen teknologian osaamisen merkitys kasvaa.

3.2 Toinen aste

Selonteossa tarkastellaan lukio- ja ammatillista koulutusta erillisinä, mutta toisaalta kannustetaan koulutuksen järjestäjiä yhdistämään koulutuksia. Oppivelvollisuuden laajentuminen ja työelämän murros edellyttävät lukio- ja ammatillisen koulutuksen uudistamista. Lukiolaisilla pitäisi olla mahdollisuus valita ammatillisen koulutuksen opintoja ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoilla tosiasiallinen mahdollisuus opiskella yleissivistäviä opintoja. Opiskelijan tulisi voida valita koulutusta oman potentiaalinsa mukaan, jolloin koulutusmuodosta tai suoritettavasta tutkinnosta riippumatta kurssitarjotin voi olla laajempi kuin vain lukion, tutkinnon tai osa-tutkintojen tarjotin. Helsingin kaupungin oppilaitoksille on rakenteilla lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja vapaan sivistystyön opintoja yhdistelevä yhteinen verkko-opintoalusta, joka mahdollistaa yksilöllisemmät opintopolut eri koulutusmuotojen oppijoille.

Ammatillisessa koulutuksessa on paremmin tunnistettava opiskelijat, jotka mahdollisesti tavoittelevat siirtymistä korkea-asteen opintoihin ja ohjattava heidät tehokkaammin opintoihin, jotka vahvistavat korkea-asteelle siirtymiseen vaadittavaa osaamista. Tämä edistäisi kansallista tavoitetta koulutustason nostosta. Lisäksi korkea-asteen opintoja on tuotava lähemmäksi toisen asteen opiskelijoita koulutusasteiden yhdistelmällä. Tästä esimerkkinä on Myllypuroon rakentuva Stadin ammatti- ja aikuisopiston, Helsingin kielilukion ja Metropolia ammattikorkeakoulun yhteinen kampus, jossa opiskelijalle mahdollistuu lukio-opintojen, ammatillisten opintojen sekä korkeakouluopintojen yhdistäminen.

Selonteossa tuodaan esiin maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden perustaitojen vahvistamisen ja kielitaidon kehittymisen tukeminen vain ammatillisessa koulutuksessa. Myös lukiokoulutuksessa tarvitaan näitä toimenpiteitä, sillä Helsingissä on lukioita, joiden opiskelijoista 30 % puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia.

Selonteossa tavoitellaan, että vähintään 50 % nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon vuonna 2030. Toimenpiteeksi esitetään ulkomaalaisten opiskelijoiden osuuden kasvattamista korkeakoulujen tutkinto-opiskelijoista 15 prosenttiin. Selonteosta ei selviä, tarkoitetaanko ulkomaalaisilla nimenomaisesti korkeakoulututkinnon suorittamiseksi maahan muuttavia ulkomaalaisia vai alueiden muuta ulkomaalaistaustaista väestöä vai sekä että. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää joka tapauksessa nykyistä vahvempaa yhteistyötä kaikilta eri koulutustoimijoilta. Ulkomaalaisten/ulkomaalaistaustaisten saaminen korkeakoulutukseen on tärkeää etenkin Helsingissä ja muualla pääkaupunkiseudulla, koska puolet ulkomaalaistaustaisesta väestöstä asuu pääkaupunkiseudulla. Esitetyn tavoitteen saavuttamiseksi panostukset pääkaupunkiseudulle ovatkin välttämättömiä.

Selonteossa tuodaan esiin, että koulutuksen toteuttamisen seuranta lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa vahvistetaan. Selonteossa jää kuitenkin avoimeksi, mitä seurannan toteuttaminen käytännössä tarkoittaisi. Tavoitellaanko laajempaa raportointivelvollisuutta vai esimerkiksi sähköisiä valtakunnallisia järjestelmiä, joiden avulla opiskelijat ja oppilaitosten henkilökunta voisivat paremmin seurata opiskelijoiden opintojen etenemistä ja annettua tukea. Jos seurannalla tarkoitetaan ammatilliseen koulutukseen esitettyä ajatusta tietystä lähiopetuksen määrästä/ osaamispisteistä, tämä olisi selkeästi ristiriidassa osaamisperusteisuuden kanssa ja toisi keskiöön aikaan sidotun opetuksen.

Selonteossa todetaan, että ammatillisen koulutuksen henkilökohtaistamista kehitetään jatkossa huomioiden ammatillisen koulutuksen luonteeseen soveltuva positiivisen diskriminaation malli. Epäselväksi jää, mihin muuhun kuin rahoitusmekanismiin (nykyistä suurempaan perusrahoituksen korotukseen erityistä tukea saavista opiskelijoista) tässä viitataan.

Selonteossa esitetään, että lukiokoulutuksen rakenteita ja sisältöjä kehitetään huomioiden ihmisten ja yhteiskunnan sivistystarpeet. Hyvinvoinnin ja opintoihin sitoutumisen kannalta on oleellista, että opiskelijalla on mahdollisuus vaikuttaa omiin opintoihinsa ja valita nykyistä suurempi osa opinnoistaan omien tavoitteidensa mukaisesti. Opintojen valinnan mahdollisuuksiin liittyy erityisen koulutustehtävän lukiot ja niiden merkittävä rooli kansallisesti laadukkaana opetuksen kehittämisessä. Selonteossa olisikin huomioitava erityisen koulutustehtävän lukioden merkitys koulutusjärjestelmässä ja niiden rahoituksen varmistaminen riittävälle tasolle. Selonteossa ei myöskään huomioida hyvin edistyvien opiskelijoiden yksilöllisten opintopolkujen tukemista esimerkiksi mahdollisuutena edetä opinnoissa nopeasti. Suomalaisen yhteiskunnan ja kilpailukyvyn kannalta on keskeistä, että kaikki oppijat voivat edetä opinnoissaan tavoitteidensa mukaisesti ja saavuttaa oman potentiaalinsa.

Selonteossa ei mainita ylioppilastutkinnon kehittämisen tarvetta suhteessa toimintaympäristön muutoksiin. Ylioppilastutkinnon kansainvälisesti arvostettu asema on tärkeä, jotta yo-tutkinnon suorittajat voivat hyödyntää tutkintotodistusta myös kansainvälisissä korkeakouluhauissa. Lisäksi opiskelijoilla tulisi olla mahdollisuus suorittaa englanninkielinen ylioppilastutkinto. Englanninkielisten opiskelumahdollisuuksien lisääminen Suomessa tukee nuorten kansainvälistymismahdollisuuksia ja edistää kansainvälisten osaajien hakeutumista Suomeen. Ylioppilastutkinnon kirjoitettavia aineita tulisi tarkastella muun muassa vieraiden kielten näkökulmasta ja mahdollistaa esimerkiksi kiinan kielen kirjoittaminen.

Selonteossa tuodaan hyvin esiin lukio- ja ammatillisen koulutuksen ja työelämän kumppanuuden syventäminen koulutuksen osuvuuden ja laadun parantamiseksi. Yhteistyö edistää merkittävästi opiskelijoiden näköaloja, työelämävalmiuksia, urasuunnittelutaitoja sekä sitoutumista opintoihin. Työelämäyhteistyö selventää opintojen merkitystä ja sujuvoittaa korkea-asteelle siirtymistä. Tulevaisuuden työelämässä suuri osa ihmisistä työskentelee yrittäjinä ja yrittäjään rinnastettavissa olevissa työsuhteissa. Selonteon työelämän muutoksiin varautumisen toimenpiteissä ei tätä huomioida eikä toimenpiteissä huomioida yrittäjyysvalmiuksien lisäämistä.

3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Selonteossa todetaan, että tutkittavaa tietoa hyödynnetään tehokkaasti eri sektoreilla. Tärkeää on huomioida oppimisen ja hyvinvoinnin näkökulmat sekä tulosten käytettävyys opetustointa kehitettäessä

3.5 Vapaa sivistystyö

Selonteossa todetaan, että vapaa sivistystyö lisää ihmisten osaamista ja hyvinvointia ja tukee yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat merkittäviä toimijoita maahanmuuttajien kouluttajina.

Vapaan sivistystyön rahoituksen tulee pysyä ennakoitavana, kuten selonteossa todetaan, mutta siinä tulee huomioida kasvukeskusten lisääntyvät sivistystarpeet ja vapaan sivistystyön rooli maahanmuuttajataustaisen väestön koulutuksessa. Jos rahoitus ei ota riittävästi huomioon demografisia muutoksia, se johtaa suurten kaupunkien rahoituksen suhteellisen osuuden pienenemiseen. Selonteossa tuodaan hyvin esiin se, että vapaan sivistystyön toteuttama aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutus on alirahoitettua. Tällä hetkellä siihen tarkoitettu korotettu valtionosuus kattaa vain pienen osan koulutustarpeesta.

Rahoitus ei kata lainkaan maahanmuuttajia, joiden kotoutumisaika on jo päättynyt, vaikka vapaan sivistystyön koulutus sopisi hyvin pitkään Suomessa oleskelleille, mutta vailla luku- ja kirjoitustaitoa jääneille henkilöille. Tähän kohderyhmään kuuluvat erityisesti kotiäidit. Vapaan sivistystyön opiskelijoille pitäisi myös tarjota moniammatillista tukea ja opinto-ohjausta. Tarve lisääntyy maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden määrän kasvaessa.

Selonteossa tuodaan esiin vapaan sivistystyön laaja-alainen hyvinvointivaikutus. On tärkeää, että vapaa sivistystyö tunnustetaan jatkossakin oleelliseksi osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää ja samanlaisiksi koko kansan sivistyslaitokseksi kuin kirjastot.

3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Aikuisväestön osaamisen kehittäminen jää selonteossa vajavaiseksi, vaikka se toisen asteen tehtäväksi tunnustetaan. Puute on sikäli risti-riitainen, että monet selonteossa esitetyistä toimenpiteistä kohdistuvat ammatilliseen koulutukseen, jossa valtaosa opiskelijoista on katsottavissa aikuisopiskelijoiksi.

Jatkovaa oppimista ei voida nähdä ainoastaan lyhytkestoisena osamista täydentävänä kouluttautumisena. Työelämän muutoksen myötä kyseessä on usein kokonaan uuden ammatin hankkiminen, joka ei aina onnistu nopeasti. Täydennyskoulutuksen lisäksi selonteossa tulisi huomioida uudelleen koulutuksen tarve.

Muunto- ja pätevyitysmiskoulutusta tulee kehittää joustavammaksi. Tarvitaan uralla kehittymiseen ja uraohjaukseen hallintorajat ylittäviä yhteisiä toimenpiteitä osana kestävästä työllisyydestä ja hyvinvointia.

3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Selonteossa yhtenä toimenpiteenä esitetään opettajakelpoisuuksien sääntelyä ja uudistamista. Tämä on kannatettava toimenpide. Kelpoisuutta tulee tarkastella uusien osaamistarpeiden näkökulmasta. Tämä tulisi yhdistää peruskoulussa opettavien oppiaineiden määrän vähentämiseen ja laaja-alaisempien kokonaisuuksien toteuttamiseen.

Selonteossa ehdotetaan perustettavaksi kasvatus- ja opetusalan koulutusten kehittämisfoorumi. Ehdotus on kannatettava. Foorumin jäsenenä tulisi olla myös suurimmat varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen järjestäjät.

Selonteon tekstissä korostetaan, että muuttuva toimintaympäristö edellyttää työikäisen aikuisväestön jatkuvaa osaamisen kehittämistä, mutta siitä puuttuu näkökulma työnantajien henkilöstölleen tarjoamaan täydennyskoulutukseen. Helsingin kaupunki panostaa vahvasti opetus- ja kasvatustalouden henkilöstön täydennyskoulutuksiin.

Osaamisen kehittämisen lisävoimavaroja (esim. kehittämishankerahoitus) tulee osoittaa myös varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen järjestäjille.

3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

Selonteossa todetaan hyvin, että taide- ja kulttuurikasvatus, taide- ja taitoaineiden opetus ja taiteen perusopetus tuottavat taitoja, jotka ovat tärkeitä myös tieto- ja osaamisyhteiskunnassa. Selonteossa voisikin asettaa tavoitteeksi lasten ja nuorten tulevaisuustaitojen yhdenvertaisen kehittämisen taide- ja kulttuurikasvatuksen menetelmiä hyödyn-

täen. Tämä edellyttäisi opettajien täydennyskoulutusta, taiteen ja kulttuurin osaamisen hyödyntämistä sekä kaikille lapsille ja nuorille yhdenvertaisen oikeuden takaamista taiteeseen ja kulttuuriin.

Selonteosta puuttuu toimenpiteiden kuvaus harrastamisen ja vapaa-ajan toiminnan kehittämistä. Helsingin kaupungin toteuttaman Mukana-ohjelman havaintojen mukaan taiteen ja kulttuuritoiminnan sekä vapaa-ajan vaikutukset hyvinvointiin ja osallisuuden kokemuksiin ovat merkittävät ja niitä tulee vahvistaa. Vaikutuksia ovat lasten ja nuorten yksinäisyyden vähentyminen, ylisukupolvisen syrjäytymiskiirteen katkaiseminen, kiusaamisen ehkäiseminen sekä yleisen hyvinvoinnin lisääntyminen.

Selonteossa ei ole huomioitu liikkumisen ja liikunnan merkitystä. Liikunta ja liikkuminen ovat osa kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tutkimusten mukaan lapset ja nuoret liikkuvat liian vähän. Kasvatuksen ja koulutuksen keskeinen tehtävä on edistää liikuntaa ja liikkumista lasten ja nuorten arjessa, koulussa ja vapaa-ajalla.

3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Selonteossa nostetaan erikseen esille ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet, mikä on ruotsinkielisten palveluiden turvaamiseksi ja kielellisten oikeuksien toteutumiseksi tärkeää. Ruotsinkielistä koulutusta kehitetään yhtä aikaa suomenkielisen kanssa.

Ruotsinkielisen koulutuksen tasa-arvo perustuu pätevään henkilöstöön. Ruotsinkielisen henkilöstön saatavuuden ja riittävyys turvaaminen pääkaupunkiseudulla on koulutuksen laadun kannalta olennaista. Pääkaupunkiseutu eroaa palvelujen ja koulutuksen näkökulmasta huomattavasti muun maan tilanteesta verrattuna myös muihin ruotsinkielisiin kuntiin. Ruotsinkielistä koulutusta tulee tarjota enenevässä määrin pääkaupunkiseudulla. Muuttuvassa yhteiskunnassa henkilöstön pätevyystyönteeseen tähtäävien koulutusten ja täydennyskoulutusten tulisi olla joustavaa ja ennakoitua, jotta palvelut vastaavat tarvetta. Koulutuksia tulisi tarjota muuntokoulutuksina ja monimuoto-opiskeluna.

Kotoutuminen ruotsinkielisissä palveluissa tulisi mahdollistaa entistä paremmin. Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret, jotka hakeutuvat ruotsinkielisiin palveluihin, ovat monesti asuneet aikaisemmin toisessa Pohjoismaassa tai ruotsinkielisellä paikkakunnalla Pohjanmaalla. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on keskeistä, jotta palveluja voidaan tarjota. Yhteistyöllä turvataan maahanmuuttajataustaisille oppijoille eheä opinpolku ja heidän tarvitsemansa tuki.

Ajantasaiset oppimateriaalit myös ruotsinkielellä tukevat opetuksen laatua. Oppijoiden ja henkilökunnan käytössä olevissa digitaalisissa työka-

luissa tulee varmistaa, että saatavilla on myös toimivia ruotsinkielisiä versioita.

3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Selonteon toimenpiteet ovat kannatettavia, mutta todennäköisesti riittämättömiä eurooppalaisittainkin huomattavan suurten oppimiseröjen tasaamiseksi. Vieraskielisten oppilaiden osaaminen matematiikassa, lukutaidossa ja luonnontieteissä on selvästi heikompaa kuin kotimaankielisten osaaminen. Ero vastaa ulkomailla syntyneiden ensimmäisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten nuorten kohdalla peruskoulun loppussa keskimäärin kahden vuoden opintoja.

Tarkennettujen toimenpiteiden ohella konkreettisen tavoitetason asettaminen oppimistulosten parantamiselle ja koulupudokkuuden vähentämiseksi tukisi selonteossa mainitun tahtotilan toteutumista. Tämä edellyttäisi kansallisen tason mittarin luomista maahanmuuttajataustaisten oppimistulosten kehittymiseen sekä kehittymisen seurantaan pidemmällä aikavälillä. Tällä hetkellä ulkomaalaistaustaisten oppimistuloksia ei seurata kansallisesti systemaattisesti tai pidemmällä aikavälillä, jolloin ei voida myöskään arvioida miten oppimistulokset kehittyvät. Mikäli tavoite asetetaan, tulee sen toteutumista kyetä mittaamaan.

Selontekoon tulisi kirjata vahvemmin tavoitteita ja toimenpiteitä, jotka tähtäävät oppijoiden kotoutumisen tukemiseen. Näitä ovat muun muassa kasvatuksen ja koulutuksen palveluihin hakeutumisen sujuvoittamiseen tähtäävät toiminnot ja neuvontapalveluiden monipuolisuus sekä toimenpiteet, jotka tähtäävät ulkomaalaistaustaisten ammattilaisten määrän lisäämiseen sekä uralla etenemiseen kasvatuksen ja koulutuksen kentällä. Ammatissa tarvittavaa työkielen koulutusta tulisi tarjota osana henkilöstökoulutuksia valtakunnallisen rahoituksen turvin. Perusopetuksen päättövaiheessa maahan tulleiden opiskelijoiden ohjausta tulee kehittää.

Monet monikielisiä oppijoita koskevat erityiskysymykset ovat keskeisiä myös oppimisen tuen toteuttamisessa. Näitä kysymyksiä ovat monikielisten oppijoiden ja huoltajien tuen tarpeiden tunnistaminen, oppimisvaikeuksien erottaminen kielen oppimiseen liittyvistä prosesseista sekä kieli- ja kulttuuritietoisuuden toimintakulttuurin ja antirasistisen työotteen toteuttaminen. Koska koulukielen taito on oppimisen keskeisin väline, tulee sen kehittymisen tukemiseen ja seurantaan kiinnittää erityistä huomiota myös valmistavasta opetuksesta perusopetukseen siirryttäessä. Nykyinen valmistavan opetuksen ja S2-opetuksen rahoitusjärjestelmä ei painota tätä siirtymäkohtaa riittävästi. Myös perusopetuksen loppuvaiheessa maahan tulleiden oppijoiden tukemiseen kaivattaisiin jatkuva valmistavan opetuksen jälkeen. Omalla äidinkielellä annettu oppi-

misen tuki on tärkeä säilyttää rahoituksen perusteissa. Rahoitusjärjestelmää tuleekin edelleen kehittää valmistavan opetuksen jälkeisessä opiskelussa.

4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät

Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät on tunnistettu selonteossa hyvin. Tilannekuvan ja muutostekijöiden analyysi ei kuitenkaan näy riittävästi selonteon tavoitteissa ja toimenpiteissä, kuten edellä on kuvattu esimerkiksi kasvukeskusten ja erityisesti Helsingin seudun erityispiirteiden huomioimisen osalta. Väestönmuutoksen lisäksi tulisi myös tunnistaa kuntien erilaistumiskehitys laaja-alaisemmin.

Koulutuspoliittisesti olisi tärkeää priorisoida ja valita keskeiset kehittämisen kohteet, jotta kunnat voisivat suunnitelmallisesti kohdentaa hankerahoituksella toteutettavan toiminnan osaksi pitkäjänteistä kehittämistä ja strategiaa.

Käsittely

19.01.2021 Esittelijän ehdotuksesta poiketen

Vastaehdotus:

Vesa Korkkula: Poistetaan lausuntoehdotuksesta kohdista (32) ja (54) osuudet

"Tällä hetkellä perusopetuksessa on 20 oppiainetta sekä lisäksi valinnaisia oppiaineita. Tämä pirstaloi helposti oppimisen kokonaisuudet. Selonteossa voisi rohkeasti linjata uudistusta tuntijaon perustaksi, jotta opetus vastaisi tulevaisuudessa laaja-alaista, tieteenalat (oppiainerajat) ylittävää osaamista, tietoja ja taitoja."

ja

"Tämä tulisi yhdistää peruskoulussa opetettavien oppiaineiden määrän vähentämiseen ja laaja-alaisempien kokonaisuuksien toteuttamiseen."

Kannattaja: Petra Malin

Vastaehdotus:

Ted Apter: Korvataan kohta (14) seuraavalla tekstillä eli lisätään keskellä oleva virke alkaen sanoilla: Siksi on erityisen tärkeää, ..."

**

"Ammattitaitoisen henkilöstön saatavuuden suhteen Helsingin ja pääkaupunkiseudun haasteet ovat omaa luokkaansa. Esimerkiksi vuoteen 2030 mennessä pääkaupunkiseudulle tarvitaan 5000 uutta korkeakou-

lutettua varhaiskasvatuksen työntekijää, jotta varhaiskasvatusta voidaan tarjota riittävästi ja varhaiskasvatustilain mukaisesti. Siksi on erityisen tärkeää, että valtio, opetus- ja kulttuuriministeriö ja pääkaupunkiseudun korkeakoulut sekä kaupungit lisäävät yhdessä aloituspaikkoja, täydennyskoulutusmahdollisuuksia sekä muutoin laajalti toimenpiteitä, joilla saadaan riittävä suomen- ja ruotsinkielinen varhaiskasvatuksen henkilöstö pääkaupunkiseudun päiväkoteihin. Työvoimapulaa pääkaupunkiseudulla on myös mm. rakennus- ja tekniikan alan tehtävissä aina asiantuntijoista työntekijöihin, laajasti sosiaali- ja terveydenhuollon alalla, ohjelmisto- ja sovellussuunnittelussa, erityisopetuksessa, kuljetusalalla sekä lisäksi useissa palvelualan tehtävissä, kuten siivous- ja keittiöalan töissä."

Kannattaja: Matias Pajula

Kasvatus- ja koulutuslautakunta hyväksyi Ted Aprtrin vastaehdotuksen yksimielisesti.

1 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Poistetaan lausuntoehdotuksesta kohdista (32) ja (54) osuudet "Tällä hetkellä perusopetuksessa on 20 oppiainetta sekä lisäksi valinnaisia oppiaineita. Tämä pirstaloi helposti oppimisen kokonaisuudet. Selonteossa voisi rohkeasti linjata uudistusta tuntijaon perustaksi, jotta opetus vastaisi tulevaisuudessa laaja-alaista, tieteenalat (oppiainerajat) ylittävää osaamista, tietoja ja taitoja." ja "Tämä tulisi yhdistää peruskoulussa opettavien oppiaineiden määrän vähentämiseen ja laaja-alaisempien kokonaisuuksien toteuttamiseen."

Jaa-äännet: 10

Ted Apter, Martina Harms-Aalto, Ville Jalovaara, Emma Kari, Pia Kopra, Dani Niskanen, Hannu Oskala, Matias Pajula, Pia Pakarinen, Seppo Siika-aho

Ei-äännet: 2

Vesa Korkkula, Petra Malin

Tyhjä: 1

Abdirahim Husu Hussein

Poissa: 0

Kasvatus- ja koulutuslautakunta hylkäsi Vesa Korkkulan vastaehdotuksen äänin 10-2. Tyhjää äänesti 1.

25.01.2021

Asia/17

Esittelijä

kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtaja
Liisa Pohjolainen

Lisätiedot

Anna Lyra-Katz, johtava erityissuunnittelija, puhelin: 310 86706
anna.lyra-katz(a)hel.fi

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

FI0680001200062637

Alv.nro

FI02012566